Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
им. В. И. Ленина

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Арадувл 1923 шера ден3

Советски Союзе Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 25 (2877). | Ера, 27 февраль 1964 шу. | Мах 2 кеп.

КПСС ЦК ФЕВРАЛЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ—ВАХАРА ЮКЪЕ!

ТIАГIЕРТТЕ Е ПРОПАГАНДА КЕРДАЧОА, ХЬАЛХА ЛАТТАЧОА

Шерра еча химизаце, механизаце, ирригаце ларда тIа юртбоахама производствана интенсификаци яра программа тIанйкача КПСС ЦК февральски Пленума решенеш чIоагIа уйла тIанхийта Iохаеш ба вай республикера колхозхой, совхозий болхлой, специалисташ. Керттерча культурай хьувкъама хьайбий продуктивности чIоагIа лакхъяр, хIара гектара тIара чудахьа ялати лаьттан бIаь гектара лоархIаш доакхха дулха шурен алсамдаккхар, мехка ма эшша баьца доараш, коартол, сом IалашбАр — иштта да парте юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш.

1970 шера доаккхаш хола валови-ялат 14—15 миллиард пунтага, дулх 20—25 миллион тоннага, шура 115—135 млн. тоннага кхоачаяра деккар кхоачашдара де деза гIулакхаш да КПСС ЦК февральски Пленумо чIоагIдаьраш. Уж деккараш кхоачашдеча хьинаре даькъа лоацаш ба Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхой а. Цар лаьрхIад гарттерча ворхI шера ялат доаккхилга 55—60 млн. пунтага, дулх — 55—60 эзар тоннага, шура — 200—250 эзар тоннига кхоачаш алсамдаккха. Укх шера а чудахьаргда 30 млн. пунтал кIезигагIа доацаш ялат.

Кхоачашдулургдолаш дий уж деккараш? Колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалисташ бокъонца оарцагIбоале вIаштIехьдаргва кхы дукхагIа лаьттанцара йоалаш хьайбайн продукташ чуя. Хьалха латтача боахамийк дукххача юрта боахама новаторийн опыто хьахьокх чудахьаш дола ялат, шекара свекла, баьца доараш, йоахеш йола хьайбай продукташ чIоагIа алсамъяха а уж яхарга хIабода къахьегами средствашн кIезитье а шерра торонаш хилар. Ерригача республикана йове, масала «Красноармейский» совхоза Катермахов Оалхазар хьалха латта механизаторий бригада, гIорваьнна йола хьажкIаш лелаер Наьсарен производствени управлене «Октябра 40 шу» яхача совхозера В. Кодзоев, Сунженски управлене «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозера Я. Тищенко, «Назрановский» совхоза доярха Л. Барахоева, иштта дукха кхыбараш.

Ши-шегIа хьехулаш а а кхыел нака дулургдоацар цар дарах хиина а хIама дац царна карагIдаьннар. Лаьттанцара йоаха а хьайбай а продукташ дукхагIа яха вIаштIехьдаьннад цар Iилманна карагIдаьннарехи хьалха латтарий опытахи шерга пайда эцар бахьан долаш, кхетамца а шоай хьинар ца кхолеш а цар къахьегарах, патриотически уйла цар дег тIа хилар.

Хьаьцарга вай Кодзоев Бахьудин. ДIалехача шера техникаш бокъонца пайда эцар бахьан долаш ше лелаьдеча лаьтта кIара гектара тIара 80 центнер соагIа фуалъаьха хьажкIаш чуийцар цо. ХIаьта хьажкIай цхьан центнерага дIабаха къахьегам 1,42 сага-сахьаг е ах гаргга кIезигагIа бар юкъера лаьрхIача ерригача совхозе дIабахачул. Цудухьа хьажкIий центнерага дIабола мах совхозе 3 сом и 18 кепиги болча 31 кепиг мара бацар Кодзоева звено.

ХIара шера шоашта хьувкъам чубаьх Кагерманова бригада. Дукха ба хIана республике цун хьокхам хьайбца а цунах доккха беркат даьлна а нах. Новкъост Кагерманов ше а на махулла шийй опыт нахага дIакхачийта гIерташ. Цудухьа хьатехай цо шийй бригадах хьалха шоаш шефство лелаь, тIехьа латташ хилча, шоай совхозе кхоалагIа йола тракторни бригада а.

Иштта да хьалха латтараштa карагIлувла доккхий гIулакхаш. Цхьабакъда, къаьст-къаьстача боахамаша, бригадаша, новаторашa доахача толамех кхоачашбаь Iе йиш яц юрта боахама интенсификаци яра декхар кхоачашдеча хана. Вай парте Центральни Комитета февральски Пленумо чIоагIа белгалдаьккхад хьалха латтача боахамаши тIа новаторашти карагIдийнарраш производство вIаштIехьйоаккхача массанена а хьокхам хила безаш хилар. Цар опытах пайда а эцаш, хIара колхозе совхозе болх производства дикагIа йодча технологе ларда гIа боаккхилга да керттердар.

Цунца дуваьденна Iалаьмате бокхача лоархIаме ба хIана Iилманна карагIдаьннараши хьалха латтарий опытх производствана юкъеяхьара бешн бола организаторски болх. Кердадар, хьалха латтар могадаь ца Iеш производствана юкъедахьара тIадерзадаь дола хоадамболлаш дола гIулакхаш да де дезараш. ХIара колхозе, совхозе, отделене хийчбе а шо-шоай метте дIанийсбе а беза кердадар производствана юкъеяхухьаргдола нах, царна керда производственни процессе Iомае новкъостал де деза, кердадар Iомадара цар материальни безам тIагIоргбола гIулакх оттаде деза, морально хьаллаца беза.

Эггара хьалха ма гIулакх вIашатIехьдаккха дезараш партийни, профсоюзни, боахамий организацей кулгалхой, специалисташ, производства берриге командираш ба. Цхьабакъда, вай республикерча дукххача производствени управленешка, колхозашка, совхозашна ледара леладу Iилманна карагIдаьннараши хьалха латтарий опыти производствана юкъе яхьара гIулакх. Кхыметтел шоай управлене колхоза, совхоза мангий опит дIайоаржадара а оарцагIбилаш цхьадолча боахамий кулгалхой. Масала, кIезига къахьийгад Наьсарен производственни управлене а цун боахамий кулгалдошеи специалисташен Аьлти-Юртарча шурий-товарни ферма мехка йоаьача доярка Барахоева Ленкай опыт кхыча фермашкарча доиркашта бокъонца дIайоаьийтара а из цар болха юкъеяхьара а. Иштта латт гIулакхаш дукхача кхыча управленешка а.

Из ла мегаргдолаш дац.

ХIанз, юрта боахама интенсификаци яра гIулакх лаьрххIа оттадаьча хана партийни организацей деккар да производствага дикагIа хьажар, хьалха латтарий опыта тIагIертта пропаганда яр, из производствана юкъеяхьара де мех деккар дар.

ГРАФИК ШОЗЗА КХОАЧАШЪЕШ

Хаьи-Корт яхача майдан тIа ди тIехьа дукхагIа балхаш ду мехкдаьтта тахкара. Цига болх беш я Старогрозненски буруьв деттача контора коллектив.

Буруьв деттараштa доккха новкъостал ду шийй хан-ханнахьа вышкаш вIашагIдехкаш, буруьв деттача эшача оборудованена ремонт еш хьинаре къахьегача болхлоша. ХIанз Хаьи-Корт яхача моттига кийчъеш я № 35 йола скважин. Дукха тракторашн машинашн я цига эша гIум, кхера, кхы оборудовани хьатIеххухьаш. Къаьстта дика къахьегаш я цига вышкаш вIашагIдехка Мартынов Сергея кулгалду бригада. Шелал, хало ца лоархIаш ше де дезача балхий график шозза кхоачашъяьй цо. Вышкаш дIа-юха кхувлеча къаьстта дика къахьегаш ба трактористаш Коваль Степан, Мусхаджиев Тоpa, иштта кхыбараш. Дукха ха ялалехьа болх бе дIайолалургья скважин. Из кхоалагIа скважин я укх шера цига болх бе дIайолалур.

А. ТИЩЕНКО.

УДОБРЕНЕШ — ХЬУВКЪАМА ЛАРД

КПСС ЦК февральски Пленума решенеш вахара юкъеяхьара дика теркам тIабахийта къахьег Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхоза Наьсар-Кертерча отделене болхлоши. Къаьстта дика пайда эца лерхI укказа минеральни моттигерчен удобренеех. 300 тонн гаргга суперфосфати аммиачни селитри тоссай гурахьа ялаташ дIадийнача 1120 гектар лаьттан тIа.

П. АБАЗБЕКОВ.

«Гипрогрознефта» проектни института коллективо кийчъяьй мехкдаьтта чакхдаккхара лаьрхIача бокхха низ болча ГК-3 яхача установка типовой проект. Мехкдаьтта чакхдаккхара мел эша процессаш я цу установке. Цхьатерра низ болча ше къаьст-хьаьста болх бечa пхе установка бу болх бергба цо. Из установка хьаьча дIадодар 1,7-зза кIезигагIа да, 1,6-зза кходу металл, заводо дIалоацa моттиг 4,5-зза вIамагIа хургья.

Установка болх бе дIайолаелча цига довш дола доагори пари шоаза кIезигагIа хургда, болх бу нах кIанечул кхоаза кIезигагIа хургба, хIаьта араехецача сийрдача продукташка дIалодар 21-зза доклургда.

Цу установка шоллагIча энергоресурсех бизза пайда эцара чоттах, шийна эшачул сонпагIа, кхычахьа эшача дIабахийта шера 232 эзар тонн пар кхобергба.

Сурта тIа: проекта керттера инженер С. В. Макарьев (аьттехьа) технологически группе кулгалхо В. И. Луговой, инженер Э. Г. Воронкова установка чертежашка хьожаш ба.

В. Байдалова сурт.

ИШТТА КИЙЧЛАЦ БIАЬСТАНГА

Дукха ха йисанц кхашке бIаьстан балхаш дIадоладала. ХIаьта мишта кийчъенний цу бехктоххамерча хьанга Шаьлa производственни управленера «Шалинский» совхоз?

Тха рейдови бригадана гучадаьлар боахамге кхоачамбалда дIаде фу долга. Къаьстта дика кийчдаьд хьажкIий, гороха, свеклай фу. Дерригa фу дIадувча боарамга кхоачадаь а да.

Iалаьмате дика да совхоза кхашка хIанналехьа 16 эзар гаргга тонн дохкаденна башха кхо дIадихьа хилар а. Сихача темпашца дIахьош ба из болх хIанз а.

ТIаккха мишта техника ремонт яра гIулакх? Белгалдаккха деза КПСС ЦК февральски Пленума материалаша дегаш гIоз а даьха, къаьстта хьинар яйденна совхоза механизатораша къахьегаш хилар.

Тхо ва совхоза йиьлагIча отделенера тракторни бригада полевой стане. Укхаза массе тайпа инвентарь кийсача мугIарах дIаоттаь латт. Ерригa техника дика ремонт яь, лаьтта хьекха, хIана а тIехь балхаш дIадолале кийча я. Техникана йисте вIашкаоттадаьа махкаш а. Тха вышка пхьар юххерчарна ремонт яь йисте валавоал, — йоах бригада бригадира ноx. Киндарова.

Дега тоам хул кхоалагIча отделенерча тракторни бригада коллективо баь болх бIаргабайча а. Тракторашн кхычa йола инвентари бокъонца кийча я. Техника ремонт еча доккха даькъа лаьцар механизатораша Абдулаевен Висвен.

ХIанз цу отделенерча тракторашца шин сменах болх бу. Цар кхашка дIаккхухь органически удобренеш. Отделене механизатораша хIанналехьа 4500 тонн удобрени дIайихьай. Из я планах йоагIача дукха дукхагIа. Удобренеш дика дIаккхаьарах белгалъяьнкай цига Наитаев Рамзан керте латта агрегат.

Цхьабакъда, совхоза массайолча отделенешка цхьатерра кийчбеннабац бIаьстанга. Царех я кхоалагIча отделенера номер 1 йола тракторни бригада. Ерригa техника тайпаерча моттигашка латт. Сеялкашта, культиватораштa, кхыметтел нохарашта а тIехь дIадахача шера тIабижа дош улл. Бригадерча свекла хIацу шин сеялках цаI мара тоаьлан. ХIаьта шоллагIъяр мана тоаргья хоаш а дац. Цу тайпарча хьала тIа я квадратно-гнездовой сеялка. Дисковни лушильникаш доал ца деш мукх а юаш яха. Тоаьлан горох дIаюв сеялка а.

Геттара воча хьала тIа я цу отделенера номер 7 йолча бригада техника а. ДIахьежача оагIорахьа мукхьйнаьлкаш яла юртбоахама машинай тайп-тайпара оатхалаш. Дукха ха йоацаш ела хIоанд дисковни лушильник вIашагIа ца йоллаш улл. Цу гIулакха кIезига терко ю отделене управляющий Хашхоев Кагбина.

ЧIоагIа ясала да техника ремонт яра гIулакх кхоалагIча отделене а. ХьажкIаш ючча кхаь сеялках цхьаннена мара ремонт яьнц. Йолаш йолча шин свекловични сеялках цхьаннаа хIама тоаьлац, аьнна оака хаьттача, кхувргдар иза-м йоах тракторни бригада бригадира нов. Бертыханова. Бакъда, цунна дицденна хила дезе укх бIаьсти бригада 200 гектар гороха 500 гектар хьажкIийн дIае езалга. Селкаш цар ханнахьа тоа царна Iалаьмате харцахьа да.

— Кийча дий шун махкаш, — аьнна хаьттар оаха.

Тхоашнара 40 махка-м тоабаьб, йоал бригадира.

Царга хьежача гучадаьлар дукхагIа долча махкай перташ ца хилар. ХIаьта цхьадараш эгаш а яр. Дукха оатхалаш яа мукх яаш. Уж санна дола кхоачамбоацараш кхы а дукха да бригаде.

Гуш да Шаьла производственни управлене боккхагIа бола боахам бIаьстана бокъонца кийчо яь боацилга. Совхоза массайолча отделенешка кхоачашдац махкаш, къаьстта дайгадараш. Бакъда, совхоза керттерча инженера нов. Воловиков керттерча агронома нов. Клименкоси тахханалца цкъанкха хIама даьдац механизаторашта эшаш дола техникен оатхалаши Iалашъяра.

Уж кхоачамбоацараш мана дIадаха дага ба-теш совхоза кулгалхой?

«Сердало» газета рейдови бригада: С. ТОВЛАХАНОВ, Р. ХАЛИДОВ — «Шалинский» совхоза механизатораш, И. АЛЬПЕРИН, — Шаьла производственни управлене комсомола комитета секретаря заместитель, З. ГЕЛИСХАНОВ, — тха собкор.

ХЬАЖКIАШ ХЬУВКЪАЕРГЬЯ

Дукха ха йоацаш республикера дикагIа бола хьажкIаш лелаераш социалистически яхье бийхар Шаьла производственни управленена чуйоагIача Ленина цIерахча колхоза цIи лоаьача звеньевое СССР Лакхехьарча Совете депутата Ильясова Жансаре.

Шерра-шера дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа гоаза хьажкIаш лелаер. Массаза цу да цу хьолхой звеньевайла болх беш йола. ХIаьта массаза а звено членайте шийгара хьоккан теллаш, кердадар балий чакхдаккхаьаш, хьа а бийса а ца хьовсаш къахьегаш хьайоагIа Жансари.

Укх шера шоватьа гектара тIа хьажкIаш лелаа лаьрхIад Ильясовас кулгалдача звенос. ХIаьта цу гIулакха хьалха а кийчдаьд лаьтта. Гурахьа бокъонца ака а аьла Iоаллал я. ХIара гектара тIа 20—25 тонн диллал лерхIаш кхашка дIакхухьаш латт ширдьина кхо. Минеральни удобренеш екка а лаьрхIад звено членаша шоай участка тIа. Цу гIулакхо торо хулийтаргья лерттIа лаьтта хьаьлаш нуьгге хьежна хьажкIаш дикагIа хьувкъаен.

— ДIайийнача культураште гIулакх дарга хьежжа мара уж хьувкъаргьац, — йоах Жансаре.— Из дика кхетаду тха берригача баьхлоша. Iхоай торомашца а хьажа, укх шера кIаро гектара тIара кхыча хьажкIаш чуяца дош деннад оаш. Из тха вIаштIехьдарга.

Бокъа лоархIам болаш дe хьажкIаш лелаераша шоай балха гоавзал лаьрхIаргa, къаьстта агрохими Iомаелта. Цу гIулакха а лерттIа терко ю колхоз.

М. АХРИЕВ.

ЛАЬТТА ХЬАЬНДУ

ВIаьстанна дика кийчо яра цхьахьегаш ба Грозненски производственни управлене Предгорненски опытно - хьокхама совхоза болхлой. Ха-ди ца доадеш ханнахьа тоаe йолайр юртбоахама техника. Эшаш мел долчунна дика Iалашъьича цехашна ю ремонт тракторьшт кхыча машинаштен. 4-чеи 1-чек кварталe тоае еачула совгIа ятт совгIа трактор тоаьй ремонтно-механически мастерски.

Дика дIаоттадаьд совхоза отделенешка юртбоахама культураш хьувкъара кхаш хьаьндаелга. Хьалха латт кхоалагIа отделени. Гурахье дIадийнача 1164 гектар ялатех 970 гектара тIа минеральни удобренеш тайсай. Сиха кхашка дIакхухьаш латт ширдьина кхо а. 1050 тонн кхо кхашка дIадихьад механизаторашe. Царна юкъе дикагIа къахьег трактористаша Ш. Байтамирова, А. Арабаева, С. Нахаева, Б. Ваганова, кхычар. Дика дIаоттадаьд отделене агрохимлешар а.

М.-С. ПЛИЕВ.

ДОГ ГIОЗДОАХА ТОЛАМАШ

Магистральни газопроводий Грозненски управлене болхлоша, инженерно - технически болхлоша творчески хьинаре къахьег. Къаьстта дика къахьегаш я диспетчерий коллектив. Газ дIакхийтара январь бетта план 106 процент кхоачашъяьй, хIаьта укх бетта план 26-ча февралe 107 процент кхоачашъяьй. Ди тIехьа хьинар совлоахаш операторашa, слесарашa, шоферашa, кхыча болхлоша къахьегарах даькъад уж дог гIоздоаха толамаш. Царна юкъе дика-болх барца белгалваьннeв коммунистически къахьегама ударник пенсионер Веттаховский Петр. Кхоъ балха говзал я цун: плотник, штукатур, маляр. Иштта дика къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш бола слесараш Больмератов Алексей, Исаев Хьамзат. ХIара смена норма 120—125 процент кхоачашъю цар шишне. Дукха дика гIулакхаш карагIдаьннад царна. Каста тахан тIа а дужалеш йола устройство а хургья станце.

Дукха хана дена шоашта хьалхашна латта деккараш дияв кхоачашдарах операторашта Г. Деркачева, В. Криволапова, болхлочоа, Н. Захаренкова коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай. Грозненски газ дIа-оаха телача станце коллективо дIахо йодача хана къахьегама темпаш тIа-тIа а лакхъеш къахьега дош деннад.

Н. СОФРОНОВ.

Грозненски газораспределительни станце оператор.

РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Къахьегамхой гIулакх дикагIа дар духье Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатело приеме балха ха йоацача хана тIаийбу нах —хIара кIиранденнахьа Iуйрийна 10 сахьат даьлча дена делкъел тIехьагIа 1 сахьат даллалца.

Нах тIаийбу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателаш членаш.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА УКАЗ

Нов. М. И. Абубакаров Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела декхарех мукъаваьлийтара хьакъехьа

Кхыча балха тIа водаш хиларца дувзаденна Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела декхарех мукъадоалийтальа нов. Абубакаров ИсмаIалий Мохьмад.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 ш. 24 февраль.

Грозненски ацетонови заводо вай мехка эггара хьалха араехеца йолаьй моахак хьаю биостимулятор B_{12} яха витамин.

Доакъарах биостимулятор B_{12} яха витамин техача денней буси хиъера лаьрхIача тIаккета дулх 20—25 процент да, хIаьта котамашта тIехьара хьагулду фуаш 30 процент дукхагIа хул.

Сурта тIа: микробиолог Л. Н. Кондакова завода директор И. И. Пелевини лабораторерча биомассага хьожаш ба.

В. Байдалова сурт.

ГIОРЪЯЬННА ЙОЛА ПАРТЕ ДЕЯТЕЛЬНИЦА

«Гучаваьнна «Вперед» яха большевистски газета революци хилалехьа Женеве арадийнача хана хинна наборщик, — И. Владимиров, — яхаш яздаьд Н. К. Крупскаяс «Ленинах дагадоагIараш» яхача книжка тIа, 1908 шера Женеве «Пролетарий» яха РСДРП центральни орган дола газет арадаккха кийчдарех дувцаш.

Иосиф Моисеевич Владимиров эггара къаьнарчарех цхьа коммунист ва. ДIалехача шера кховаткъа шу даьннад из парте ваха. ХIанз из вех Харькове.

Н. К. Крупская яь 95 шу дизарца дувзаденна ТАСС корреспондента И. Шапирос цу парте ветеранагара дийхар Коммунистически парте гIоръяьнна йолча деятельницах, сийлахь-воккхача Ленина сесаг а доттагIа а хиннача сагах шийна дагадоагIар дувцa, аьнна. Ер дийцар И. М. Владимирова:

— Женевеи Парижеи эмиграце волча хана са доккха ирс хилар Владимир Ильича хьалхе а лелаеш болх бе, хIара денна цунца а цуп дезалца а хила. Цу шерашка Россерча партийни организацешцара а цхьацдаболча къайлагIарча большевикашцара а В. И. Ленина ерригa переписка чакхйоалар Надежда Константиновнайга гIолла. Цу переписка тIа вагIар из дIаьха сахьаташ доахаш, бийса кIоаргача яххалца. Письмошн отчеташи меттел, большевистски газеташте эша корреспонденцеши заметкаши шифрех кхухьийтар, шифровка йоашхаш дукха къахьега дезар. ЛаьрххIа йолча кодаца яйора Россе йохьийта корреспонденци я. Из берригa хала а кIаьдвеш бола а болх духхьал Надежда Константиновнас ше бора.

Цу ханна цо кепа тоха кийчдора дукха моттигера доагIа письмош а.

Наборе йолха оригиналаш ше сога хьалуча хана цо массара а ше хулаш йолча тайпара беза, ела къеже оалар: «Новкъост Владимир! (Иштта ер са цу хана хиниа партийни кличка). Шрифташ кийчъе, Россера керда аьхха я...».

Даьй-мехка къайлагIара газеташ, брошюраш, директиваш, письмош дахьа дезаш хилча къайлагIа кисаш дола баракъа тIадувзар. Надежда Константиновна гоавза къае Iоналар литературен корреспонденции чуйолла лаьрххIа йола жилеташ. Каст-касте бийсана а тIехь йора цо уж.

Сона дукклаза а бIаргадайнад Надежда Константиновнас Владимир Ильича дегIа увахIенои чIоагIа йоакхо ец. В. И. Ленина балха ди массеза а 14—15, цкъоза 18 сахьата дIаьхлора. Владимир Ильич каст-каста вицлора салаIа меттел, хIама даа а. Из довза а довзаш, Надежда Константиновна каст-каста хьежаш хулар цо хак-ханнахьа са а лоIеаргдолаш, хIема а дуаргдолаш.

Цу гIулакха йиш йола вхакила а моттиг турлаялийтацар цо. Кхыметтел Ленин чIоагIа цхьаннеца ъамаьлах воаллача хана а шорттига кофе, шурий пела а кхийола кхалле хIама яхьар.

Цу хана Швейцарен Францен тха хиина большевистски группа рузкъе дукха долаш яцар, цудухьа совлен расходаш е йиш хилацар. ХIара кепигага хьожаш хулар Ильич, кхом ца беш, доал де ца ховш болхам лелаберах дукхаза а лувра тхога. Цу тIехь цуп эггара тешама йола гIонча яр Надежда Константиновна. Тхох массерей дикагIа рузкъах кхом ба, совлен расходаш ца а вIаштIехьдоалар цуа.

Совлен йола хоаве ца эзаш Ленина дезал хилар дина ховргда цар Париже хиннача квартирах. Ши цIа дар уж алькови кухни а йолаш. Кухне дийнаь в бус а хIана ец аьнна дацы газови лампа йоагар. Кухне дуар хIама а, кIай ши истол, массеха табуретка, цхьанне кресло, ширааьнна кушетка, воллагIа бола аьшна кхо менгi — иштта хинна цар квартира дагайоагIа сона.

Надежда Константиновна тIехьара бIаргайра сона 1925 шера гурахьа. Харькове еаар из цу хана.

ВIашагIкхийттача дIайхо моршал хаьттар сога Надежда Константиновнас, со мишта вех, болх миштаб, гIулакхаш мишталл, дезал могаш-гIаьнна бий, яхаш хийттар. Из къамаьл деш тхо долча хана цо дийцар, Женевеи Парижеи В. И. Ленинца цхьана болх беш хиларех сайна дагадоагIар дувцаш аз даь йоазув тIаьола «Харьковский пролетарий» яхача газета номер 1923 шера шийна хийцъялар. Цо сога аьлар: «Из номер Владимир Ильичага дIахьекхар аз, цо кулгаш а лостадаь аьлар: «Лонча, наладйте».

(ТАСС корр.)

Харьков.

ПАРТИЙНИ БАХАР

СЕМИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯРА ШЕРАГIА ЙОАРЖАЕ ЯХЬ

25-ча феврале В. И. Ленина цIерахча культура Двореце хилар гIород Грознерча промышленноста, гIишлои, транспорта, боахама болхлой актива собрани. Город Грозне Махачкалаи Орджоникидзеи яхача городашца лелаеча яхье 1963 шера социалистически декхараш кхоачашдара итогехи города промышленноста предприятей, гIишлои, транспорта, городерча боахама семилетка ялхлагIча шера декхарехи доклад йир КПСС Грознески горкома секретара нов. **П. М. Тонконогова.**

Советски халкъ КПСС ХХII-ча съезда исторически решенеш кхоачаш а еш дог тийшша хьалхашхахьа йода коммунизм хьалъяра воакъа, аьлар докладчика. Даха 1963 шу коммунизм хьалъяра даькъе доккхий коталонаш йоахаш чакхдаьккхад советски нахо. Семилетка хьалхарча пхе шера задавеш толамца кхоачашъяьй. Доккхий къахьегама толамаш даьлад цу даькъе Грознерча къахьегамхошта а. Дахача шера 1-ча декабре кхоачашъяьй валови продукци арахецара семилетка пхе шера план.

Цу хана чIоагIа дегIадаьхкад промышленноста лоархIаметIа дола доакъош. Масала, химически продукци арахецара боарам кхозза лакхбеннаб. Къахьегама овсарле пхе шера лакхъеннай мехкдаьтта промышленносте 69 процент, мехкдаьтта чакхдоахача — 62 процент, химически — 49 процент. Мехкдаьттагеи газагеи шийта дIабода мах 3 млн. сом кIезигбаьб, химически продукцега болар — 4 млн. сом, мехкдаьтта продукташка болар — 19 млн. сом.

Городе хьал а яь болх бе йолайдийтад 26 йоккхий промышленни объекташ. 280 эзар квадратни метр гаргга нах чубаха цIенош, 15 школа, 21 берий ясли детсади, 2 больница, 2 кинотеатр, кхыйола объекташ.

Нов. Тонконогова дIахо дувц дахача шера «Грознефтехимстрой» СМУ-9 коллективо КПСС ЦК мартовски декабрьски Пленумий решенеш кхоачаш а еш дикка товлаьд городерча къахьегамхошта юрта боахама болхлошта деш дола шефски новкъостал.

(Грознерча промышленноста, гIишлои, транспорта, боахама болхлой актива собранера).

Бакъда, йоах докладчика, толаме къахьийта дале а йоккхий къахьегама коталонаш яьха яле а цхьадола цIенчашттара яхоачамбоацараш долаш да балха юкъе. 1963 шера 11 промышленни предприяте план кхоачаш ца яр бахьан долаш ворхI миллион сом совгIа маьха продукци ара ца хецаш йисай. Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьац 17 предприяте, продукцега шийта дIабода мах лохбара план — 9 предприяте. План кхоачаш ца яьрех я маьхк еча промышленноста трест (управляющи нов. Забелин), мебельно-деревообрабатывающи объединени (нач. нов. Герасимов), «Грознефтехимзаводы» яхача объединене чуйоагIа цхьайола предприятеш. Номенклатурах план кхоачашъяьац машиностроение цхьаькха а предприяте.

Дукха кхоачамбоацараш да городерча транспорта балхаца, къаьстта автобусийи трамвайни паркий балхапа.

Городерча 28 гIишлой-монтажни организацех ткъестаке подрядни балхий шера йола план кхоачашъяьяц. Из бахьан долаш солчка хьалъяь ца йоалаш йисай 9 промышленни объект, культурно-бытовой гIулакха эша 5 объект, 17 эзар квадратни метр нах чубоха цIенош.

ЧIоагIа критика ю докладчика тIехьаюсача предприятей, гIишлои организацей, транспорта кулгалхошта.

ДIахо докладчика белгалдоаккх КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш кхоачаш а еш шоай болх вIаштIехьбаьккхача Грознерча къахьегамхошта укх шера а дика къахьегаш хилар. Грознески мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо дIадоладаь семилетка ялхлагIча шера план хонел хьалхо кхоачашъяра гIулакх хьаллаьцад бехригача къахьегамхоша.

Кердача шера декхараш кхоачашдара даькъе партийни органзацеша бе безе болх а белгалбир нов. Тонконогова.

Доклад йистеяьча эгтара хьалха къамаьл де дош лу КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара нов. **Давыдова.** Цо белгалдоаккх районерча къахьегамхоша дахача шера план хана 15 ди хьалха кхоачашъяь хилар. Къаьстта дика къахьийгад, йоах цо, Грознерча отделене машиназьакъахоша. Дукха эзараш тонпаш халкъа боахама мухьаш дIа-юха кхихьед цар. Балха масса хана хьалхле лелаеш хьабоагIа коммунистически къахьегама ударникаши из сийлен цIи лелаеча коллективай членаши, хIаьта дукха ха йовццаш транспорта йоккхача коллективо а вагонни депо коллективо а яьккхай из сийлен цIи.

Укх шера план 25 декабре кхоачашъе декхараш тIаийцад районерча къахьегамхоша, йоах нов. Давыдова ший къамаьл чакхдоадлаш.

Къамаьл даьча «Старогрознефть» НПУ буруа тохача контора буровой мастера нов. **Слесарева** дийцар шоай бригадо КПСС ЦК декабрьски Пленума сийна шерра яхь а йоаржаь даьхача доккхийча къахьегама толамех. Лакхерча меля тIоапашка 3900 метр кIоарга буруа а теха йоккха кIедж а тохийташ тIехдика мехкдаьтта даьккхад бригада коллективо.

ДIахо къамаьл даьча Грознески химзавода директора экономически дешашта волча заместитела нов. **Скребнева** аьлар:

— Тха завод план кхоачаш ца еш тIехьаюсаш ярех предприятия. Йиллача хана дIайолаяллийта магазар тхона спирта шоллагIа аргIа. Из иштта дале а завода коллектив хьинаре къахьегаш хьайоагIа.

— 1962 шера кхоачашъяьй ца еш семилетка, хIаьта хIанз 1969 шера чотах болх беш а ва, — аьлар къамаьл даьча «Красный молот» завода механически цеха токара нов. Гукасова. — Иштта къахьега вIаштIехьдоал ер а са новкъостий а вIаши новкъостал а деш хаддаза къахьегама овсарле лакхъеш, балха гонзал шаьръеш тхо хилар бахьан долаш.

Швейно-трикотажни объединене № 1 йолча хIамаш тегача цеха мотористка нов. **Шишханова** дийцар шоай фабрика дукхача къамех латтача коллектива толамех. Дахача шера план 101,9 процент кхоачашъяьй коллективо, хIаьта кхозза гаргга дукхагIа арахеца доладаьд берий барзкъаш, хIанз дукхагIча даькъе берий барзкъаш тегаш я цех. Укх шера план хана хьалха кхоачашъе а плаьал совгIа 35 эзар сома продукци яла а дош деннад цеха коллективо.

Пренеех иштта къамаьлаш дир Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода оператора нов. **Иванова**, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета арахецача продукце качествона йолча комиссе председатела нов. **Фитиуллина**, КПСС Махачкалински горкома секретара нов. **Мирзамагомедова**, «Грознефтехимзаводы» объединене начальника нов. **Пальчикова**.

Пренеш чакхъяьначул тIехьагIа 1964 шера—семилетка ялхагIча шера — город Грознерча къахьегамхой социалистически декхараш тIаийцар актива собране хиннараша.

Октябрьски районерча къахьегамхоша 1963 шера йоьалагIча квартале даьха доккхий толамаш белгал а дь. Октябрьски района дIаелар парте горкомеи горисполкомеи карар-кара тела ЦIе байракх.

Цу тIехь актива собрани чакхъяьлар. Собране балхаца дакъа лоацаш бар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь нов. **Ф. Е. Титов**, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель нов. **И. А. Алмазов**, хIаьта иштта Махачкалера ена делегаци а.

С. СУЛТАНОВ.

1.200.000 квадратни метр искусственни тIоарска! Иззал дукха маьхера материал арахецаргья укх шера аллха цхьан предприяте—искусственни тIоарскаш деча Йошкар-Ола яхача городерча заводо.

Искусственни тIоарскаш хьадеча хана боамбена вийсса пайда эц химически кIувнах, капронах.

СУРТА ТIА: оалхаш-ювзаш йола агрегаташ. Боамбе улхаш капрона таьца юв3 укхаза.

В. Войтенко сурт.

ТАСС фотохроника.

Эльдарово яхача участке № 45 йолча скважина хана дукха хьалхе буруа техар мастера коммуниста Москаленко Николай Григорьевича кулгалдеча бригадо. Хьинаре къахьегарах карара кара тела ЦIе байракх лелаеш я из. Геологашта хетачох мехкдаьтта тIаккхача кхы а 50 метр буруа тоха дезаш дар, хIаьта а цIаьхха царна дага а доацаш мехкдаьтта йоккха кIедж техар цига.

Сурта тIа: буруа деттарий гIончаш Чантиев Iусмаин Мунтаев Абдурашида фонтанни арматура монтаж еш боаш.

И. Кобиашвили сурт.

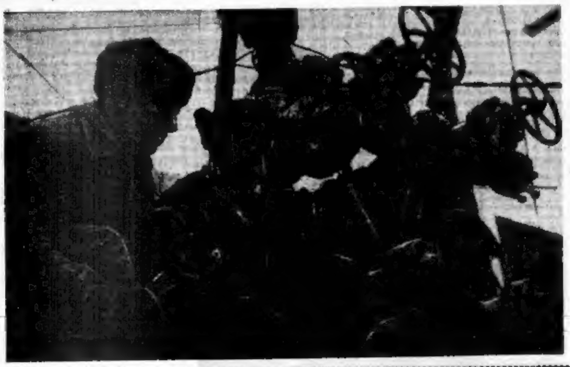

ХЬИНАР СОВДОАХАШ

ДукхагIа продукци арахецаро къахьегамхой дикагIа йоахко еш хилар кхета а деш хьинаре къахьег Грознерча бIар-са дайнарий общества производственно-предприятей коллективо. Цо арахец балача кхаъ дукха тайпа мебель, столярни изделеш, металлоизделеш, ювргIаш, метташ, кхыдараш. Февраль бетта валовой продукци арахецара план ерригача предприяте гIолла кхоачашъяьй коллективо ханал дикъ ди хьалха, из да цунна Шеча Эскарен ТIема-Форда Флотен 46 шу дуза ди, 23 февраль белгалдаккхарй карагIдаьнна дика гIулакх.

ДIадахача шера а иштта дика къахьегаш чакхъяьлар бIар-са дайнарий коллектив. Шера план 104 процент кхоачаш а еш йоьлагIча квартале Ассински производственни предприяте коллективаца яхье яьнача цо хьалхара моттиг яьккхар обкома профсоюзий моттигерча промышленноста министерстваи республика бIар-са дайнарий управленеи дIа-юха луш йола ЦIе байракх а йоаккхаш. Цу юкъе къаьстта доккха дакъа лаьцар хьалхле лелаеча мебельнии ювргIаш - метташ деча участкаша, цар дикагIа болча коммунистически къахьегама ударникаша Саусида, Курмашвиле, Кукулиевас, Кобалицкаяс, Зайцевас кхы дукханеша.

КарагIдаьннарех кхоачам а бац Iе безам бац коллектива. Цо доккхий декхараш тIаийцад шийна укх шера а.

Ассински город Орджоникидзеи бIар-са дайнарий коллективаш шоаццe социалистически яхье а ехаш Грознерчар доца деннад 1964-ча шера итт бетта валови продукци арахецара план Октябрьски революце 47 шу дизара сийна 25-ча октябрен, хIаьта шера план 25 декабрен кхоачашъе, планал совгIа арахецача продукце чотах Даьхенна 35 эзар сом пайда бе, къахьегама овсарле 1,5 процент лакхъе. Иштта декхар тIаийцад коллективо шу чакхдоаллаш коммунистически къахьегама предприяти яха цIи шоайчох тиллийта а.

Уж декхараш сийленца кхоачашде шоай вIаштIехьдаргхиларах дог тийша ба Грознерча бIар-са дайнарий общества коммунистически къахьегама ударникаш ий. Гончаров Василий, Гончаров Дмитрий, Пилюшевко Юрий, Тузов Михаил, Кучеренко Иван, Журавлев Николай, иштта дукха кхы а.

А. ДОДОВ.

ХИМИЧЕСКИ БЕДАЛ—МАЬХЕРЧА МАТЕРИАЛАШТА МЕТТЕЛ

ХIанз технически прогресса лардеш латт халкъа боахама химизаци яр. Цун маIан да материальни производства массадолча доакъошка а цIагIа лелаеча хIамашта меттел а пайда эцаш, промышленносте, гIишлошъеча, юрта боахаме шерра юкъе кхухьаш химически материалаш хилар.

Цхьаккха тайпа боахама дакъа дац химически индустреца дувзадеиланза.

Радиоэлектронике, реактивнии атомнии механике самолеташ ечa шерра пайда эц полимерни материалех, синтетически доагорах, тIехдикача сплавех. Химически промышленносте хьаеш йола вещесташ маьхерча материалашта меттел дIаихха ца Iеш, дикалга диллача Iалама бедалал а тIех я.

Синтетически материалаш толаш хилар да химически Iилманча царех продукташ иха могаш хилар.

Химикаша хьаяь пластикаш металле, дахчал чIоагIагIа а, чIогагIа а, дикагIа а я. Пластмассаш юкъейларах къахьегама овсарле лакхагIа хул, технически процессаш сихагIа дел, чуIе цIенош хьалдара проблема сихагIа къовстве вIаштIехьдоал.

Масала, подшипникий доакъош латунах ца а деш полимерах хьадеш хилча, болх диазза аттагIа хул, хIаьта болатах еш йола штампаш искусственни материалех хьаеш хилча 4—7-зза аттагIа хул. хIанз аьтта пластмассани дукхагIа ях, ремонт еш латташ машинаша йоаккха ха кIезиглу, хIаьта цу тайпара машинаш ечa предприятей низ совбоал.

Iаьржача металлашта меттел пластмассаш укхйташ хилча, Iалаьмате дукха къахьегам кхобу.

Еррига кабельни промышленносте пластмассех яь изоляци юкъе кхувлаш хургья, хIаьта из бахьан долаш кходергда Iалаьмате дукха даша, боамби, даьрий. Полиэтилена цхьа тонн мара йодац 4 тонн даша гIоргдолча, хIаьта лакхача вольтера трансформатораш хьаеча полиэтилена цхьан тонно мукъайоакх эпоксидни кIувнц 1 тонн, 2 тонн цIаста, 9 тонн прокат.

Пластмассаш хьаеча промышленносте керттера моттиг дIалоац полиэтилено. Из дIаухийт тайп-тайпара хIамаш хьаьрга: изоляционни материалаш, пленкаш, турбаш, шуша гибаш, сурилгаш, флаконаш, удобренеш чуйоаккхаю тIоржигаш, кхыдараш.

Шерра дегIаденад турбаш, кабельни пластикаш, ленолиум, искусственни тIоарска, грамофона пластинкаш хьаьрга додаш дола полихлорвинила.

Шуша пластикаш тол кемай оагIош, оборудовани, турбаш, цIен тIа ехка хIамаш, автомобилий кузоваш, сантехникана эша оатхалаш хьаярга дIаухийтача болата дукххача тайпаел.

Кхоане йоккха йолаш я вагонашта, самолеташта, мебела, кога гIирев тIагIолла хьекха материалаш кийчъю пористи пластикаш. Пористи пластикай цхьан кубометра дозал 10—12 килограмм мара доц. Хил бIаьзза айгагIа хул уж. Халкъа боахаме кIезига лоархIам болаш яц фторопласташи моаххаз боалла полимераш.

Тайп-тайпара бесаш долча металлашта меттел дIаахийта йиш я уж машинаш хьеча промышленносте. Химически синтетически хьоасий хьаде доладарца дикка шеръеннай яйгача промышленносте бокъонца долча хьоасех хьаерел дикагIа йола хIамаш хьаяра йола бедала база.

Башха-дика кIадаш хьаду синтетически оалаш долча хьоасех. Церех да: капрон, энид, хлорин, лавсан, нитрон. Лавсани нитрони диазза тхана меттел дахийта могаргдолаш да, хIаьта царех пайда эцарга комбинированни кIадаш, искусственни бехх, трикотаж хьаяра.

Мах баь варгиовцаш халкъа боахама массе доакъошка боккха лоархIам болаш а хьамчех еш йола хIамаш хьаяра эшаш йола синтетически каучук. Автомобилий хьамча чархаш, хьамча пхьошаш, машинаш кхестаю оасаш, транспортерий ленташ, массе тайпа цIагIа эшаш лелаю хIамаш, шин оатхал вIашка оттаеча чакхеш да дайта юкъеухийта резинкаш, дукха кхы тайпа хIамаш хьаяра хьамча эш.

Хьамча хIамаш хьаяра дукха хана дениз дикагIа йола бедал лоархIаш яр шоай тайпарча тропически бьцовгIаех хьаеш хина натуральни каучук. Химикаша Iилмахоша дагалаьций этилови спиртах, хIаьта тIехьагIо мехкдаьтта чакхдоаккхача хана хьаяьяча газех каучук хьаяра метод. Цу тIа а, цу гIулакха дукха хана дениз дIаахийтад этилови, кхачен спирт. ХIанз цу спирта меттел синтетически спирт лелаву.

Нагахьа санна 1 тонн этилови спирт даккхарга 5 тонн ялате, е 12 тонн коартолий, е 9 тонн далчая йодаш хилара е мехкдаьттах доаккхача этилена 700 килограмм мара йодаш ца хилара лоархIам бича дика ховрга-этилен доакката синтетически спирто кхачаи бедал мел дукха кхою.

Синтетически каучук натуральничуна меттел дIаахийта йиш хила ца Iеш, дуккхача хьале цул дукха дикагIа а я. Вай Iомадейнад натуральничул толашагIа йолча, хьоавалон, шелалон, бензинон ца толхаеш йолча каучука маркаш хьае. Из чIоагIа лоархIаме да авиационни промышленносте, химически веществашна, чIоагIа шийла е йIайха температура йолча хьалашка болх беча хана.

Вай мехка толамца чакхдоахаш да халкъа боахама химизаци яра дешаш. Цо йоккха экономически эффект лу мехка, хIаьта из халкъа хьал-торо лакхъяра чIоагIа лоархIам болаш а коммунизма материально-технически база хьаярца айхха ювааенна а я.

Къилбаседа Кавказа, цу даькъе Нохч-ГIалгIайчен а, химически промышленность лоархIамера дакъа лоацаш я мехка халкъа боахама химизаци ечa. БIаьш тайпаш химически продукций арахец вай предприятеша. ДIахорча ворхI шера Нохч-ГIалгIай Республика хими кхы а дукхагIа дегIайоагIаргья, кхы а доккхагIа хургда мохк сихха дегIабовлабара юкъе вай лоаца дакъа.

Ф. МУСТАФИН,
инженер - химик.

ЗАНЯТЕШКА ДИКА КИЙЧЛУ ПРОПАГАНДИСТАШ

Укх дешара шера политически дешар дика дIадоладаьд «Октябрьнефть» НПУ телемеханизированни промысла. Укхаза вIашагIъеллай политически знаней 4 кружок, конкретни экономика 2 группа. Царна керте оттабаьб технически гIулакха воккхагIвола инженер н. Лукьянов, автоматика группа инженер н. Егиянц, лаьттан кIалхара ремонт ечa воккхагIвола мастер н. Левшин, смена инженер-диспетчер н. Бажанова санна бола производства балхашца политически экономически дешар лерттIа дувзад ховргдола пропагандисташ. Бетта кхоккха заняте хул кружокашкa, группашка.

Мехкдаьттахошта КПСС ЦК декабрьски Пленума материалаш йовзийтилга дика чакхдаьккхар пропагандисташа. Январь бетта уж материалаш Iомаеш занятеш хилар хIара кружокеи группеи. Масала, «ГарггарчА ворхI шерара химически промышленноста керттера декхараш», «Юрта боахам дегIабара — хими боккха низ», иштта кхыча темаех беседаш йир нов. Егиянца № 4 йолча бригада болхлошца цу бетта. Ерригаш а кердача дешара шера 16 заняти яьй цо.

ЛерттIа конспект а оттайийна хьалхе а кийчлу из занятега. Иштта ший болх лелабеча пропагандиста ладувгIараша тIелача хаттарашта доаггIаш дола жоп даш тIела тарлу. Масала декабрьски Пленума материалех кхоачагIча феврале тIеххьара заняти еш, мехкдаьтта доаккхилга лакхдеи цун тоннага дIадоцар лохдеш бен чотах лерхI вай, аьнна хаттар дир оператора нов. Лабинцева. Керттерча даькъе геологически мероприятейи шоллагIча методеи чотах алсамларга мехкдаьтта, хIаьта цох дIадодар лохдургда шозлагIа ю ремонташ кIезигъяра, брак ца хилийтара, скважинашка бизза болх байтара чотах, аьлар пропагандиста. ЛадувгIараш раьза хилар жопа.

Пропагандиста ший болх вIаштIехьбаккхарга а дешархоша кхетадергаьлча тайпара дешар по къехарга а хьежжа деша лерттIа хьаух цун кружокера ладувгIараш. Доккха бахьан а этта ца шIаьккха заняте тIера ца боалам цIахь нь. коммунистан Ширяев, Лабинцев, Боровикова, парте боаша Хамарев, Лапенко, Капинус, кхыбараш.

Иштта дика занятеш еш ба экономика семинарски группашкара пропагандисташ промысла директор нов. Агамирови промысла инженер Божановаи. Нов. Божановой группе 20-ча январе хиннача семинаре «Промышленни предприятей экономикеи химически промышленностиц чехка дегIайоагIилга — юрта боахам дегIабареи къахьегамхой хьашташ кхоачашдареи керттера хьал» яхача темах заняти хилар. «Химически промышленность мамоrта дегIайоалаяр — халкъа боахама керттерча доакъошта химизаци яра лара» яхача темах лаьца къамаьл дир заняте лаьттан кIалха ремонт ечa мастера нов. Дроздова. «Къахьегамхой дегIаха хьашташи паччахьалкхен гIулакхаши бокъонца кхоачашдара мел еш юрта боахама продукташ йовхилга» яхача темах дийцар промысла диспетчера нов. Сенченковас. Пропагандиста дош тIатоха ца дезаш дика ньыхар цар уж темаш. Шоай промысла, сменай, бригадай балхацара масалаш кхувлар ладувгIараш. Халкъа боахаме химизаци ечa эша керттера бедал мехкдаьттеи гази хилар кхета а деш, производства планаш кхоачашъяра шоашта хьалхашка хоадамболлаш дола декхараш уттадора семинаре къамаьл даьча хIаранe.

Цу пропагандистий, ладувгIарий балхашта дувзадена да промысла коллектива къахьегама толамаш а. Январь бетта «Iаьржа дошув» даккхара план 101,2 процент йхоачашъяьй цар. мехкдаьттага дIадодар 2,2 процент лохдаьд, реагенташ кхоачна 3,4 эзар сом паччахьалкхенна пайда баьб. ХIаьта КПСС ЦК февральски Пленума решенеша дегаш тIоадаьхача промысла мехкдаьттахоша укх бетта кхы а лакхъяьй шоай къахьегама темпаш. Февраль бетта план цхьа ди хьалха кхоачашъе лерхIаш а я промысла коллектив.

ЧIоагIа къахьег пропагандисташа ладувгIараштa КПСС ЦК февральски Пленума материалаш Iомаяра а. Март бетта хьалхарча деношка хургйолча занятешка Iомадергда цар юрта боахама производствана интенсификаци яра дешаш.

Дина новкъостал ху пропагандистана парте Октябрьски райкома политически дешара кабинето. Дукха я йоашош Iийцар парна «ДIахо мехкдаьтта промышленностан дегIаяра йола СССР тIоьрни» яхача темех лекци.

М. ТУМГОЕВ.

Къахьегамца да сага ираз

КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш кхоачашъеш хьинаре болх беш ба Грознески химически завод хьалъечара гIишлонхой. Цхьа дезал санна барт тайна къахьегаш ба цига дукхача къамех бола нах. Спирт доаккха шоллагIча аргIан корпусаш болх бе дIайоалаларга чIоагIа сатувсаш бар вай республикера къахьегамхой. Из дика клета а деш низа хьинари кIеца деш къахьийгар гIишлонхоша.

Дага лаьттар кхоачаш хилар. 20-ча феврале болх бе йолаелар химически завода № 111 йола цех. Цу дийнахьа дена дукха тоннаш синтетически спирт арахийцад цеха коллективо. Ерригсоюзни комсомольски ударни стройкера спирта хьалхара тоннаш Даьхенна дIаенний. Из боккха лоархIам бола продукци сихагIа арахецийгар дукха, болх дика вIаштIехьбаьккха къахьийгар Махмудов Ширвани керте латтача участка коллективо. Цу коллективе хьинаре болх барца белгальвьнна я Мальков Алексей кулгалдеш каменщикий бригада. Сатаев Имрана кулгалдеш бетонщикий бригада, Кудрявцев Кузьмас кулгалдеш плотникий бригада, иштта кхин а кхераш. Махмудов Ширвани шай коллективна ца цига болх бу кхо бутт совгIа ха мара еш а. хIанзлехьа цо кулгалдеча коллективо хьалъяьй №№ 111, 164, 140 йола цехаш. Доьчох кхоачамбаь Iеш яц коллектив. ТIа-тIа а къахьегама темпаш лакхъеш болх беш я из. ХIанз цу коллективо хьалъеш я химически завода лоархIачерчарех йола полимериден арахецаргдола 175 «Б» яха корпус. Из корпус а шиа денлахьа дIачуила доацденнад цо. Цох дог тийша да тхо, — йоах цхьаане санна масса-йолча бригадаша. Къахьегама толама керттера лард я болх дикен нийсен вIаштIехьбаккхар, из дика ховш ва тха мастер-кулгалхо Махмудов Ширвани — йоах цар. Из тхона гучадаьлар.

Тхо дIатIаккхаьча дукха ха яладехьа шоай кхоана бе безача балха задани дIаяна болабелар бригадираш. Царна юкъе из задани вIалуш латтар юкъерча дегIара, хьатара юхь йола, жогIара шин бIарг бола нохчий зIамига саг. Из ва СМУ-9 гIишлонхой мастер Махмудов Ширвани.

— Дега дезаш хьайна хIама хьаIоаши ца йоалаши хул. — йоах цо.— Дукха хана деиз дага лаьттар кхоачаш хилар цига, — нах, юхь тIа ледар дуьл шодел хIамига сага.

Къаьстта чIоагIа хог гIоадаьна ва из боккхача химена лаьрхIа гIишлош хьалъеча ший дакъа лаца вIаштIехьдаларах.

ВорхIлагIча классе деша вагIача хана дена гIишлош ечa балха вахa лерхIаш вар из. Цу хана дена чIоагIа безабеннабар цунна гIишлошъерий болх. Цудухьа каст - касто хулар из столярни кружоке. Школа мастерске гIанаш, парташ, истолаш, кхыйола гIомаш хьае Iомаелар. ВорхI класс яьккхачул тIехьагIа сайрийнарча школе деша а вагIаш дийнахь гIишлош ечa балха вахар кургвола гIишлонхо Махмудов Ширвани. Деша ваггIашехьа а дукха гIишлонхой гонзалаш Iомайир цо. Духхьашха ардах йоаккхача болх беш хилар из. Цига дика болх барах массехказа къахьегама книжка тIа дIа а яздеш баркал аьлар Ширваненна. Иштта хьинаре къахьегаш шийцарча новкъосташта юкъе белгалвалараш цунна цо гонш столярни цехе балха хьожавир Ширвани, цига шкафаш, шифоньераш, диваннаш, чоалхане истолаш де Iомаелар. Балха а волаш деша вагIаш итт класс яьккхар цо. Махмудова цу кхаь шера. ЦIеккха загара иргйоалаш цу хана дега езаелар кхуьш воагIача зIамигача сага гIишлонхой гонзал. Цо лаьрхIар цIаккхаьнар, чIоагIа дог гIоадаьнар. Цу 1957-ча шера цхьаькка а боккха кхаъ хилар цунна. Дукха хана дена дага лаьттар кхоачаш хилар из дIаэттар—Грознески мехкдаьтта института гIишлонхой гонзал Iомаеча факультете деша вахар из. Шийна ца специальность езаш хиларга хьежжа дикен тIедлиеи дешаш 1962-ча шера чакхъяьккхар цо из институт. Из яьккха ма ваьлличe а болх бе мастералла хьожавир Ширвани № 9 йолча гIишлой - монтажни управлене.

— Черноречье 16-ча квартале духхьашха айса цIенош де болх дIаболабаь ди цIаккха дагара даргдац сона, — йоах Ширвани. — Са шатара чIоагIагIа дог гIоадаьнна ди дар из.

Цхьа шу ха йоаллашехьа кхы а боккхагIа кхаъ хилар цунна. ШоллагIча аргIан спирта лаьрхIа йола корпусаш хьалъеча Ерригсоюзни комсомольски ударни стройке дакъа лаца ираз кхачар цунга. Цига цо болх бу кхо бутт совгIа ха мара а яц, хIаьта къахьегама книжка тIа дIа а яздеш массехказа баркал аьнна цунна. хIаьта гIишлош ечa балха валача дена дукха Сийлен грамоташ тийнай цунна юкъа бол барах. Болх дика беш я цо кулгалачо участка коллективо. Нахаца Iимерза, безаме, ще везийта хоаш, общественна вакаре дика лакъа лоаца Ширвани.

Б. КОСТОЕВ.

ТIЕХХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

КПСС ЦК февральски Пленума сийна шерра социалистически яхь а йоаржаь хьинаре къахьегаче Грознерча литейно-механически завода коллективо 109 процент гаргга кхоачашйир январь бетта продукци арахецара план. Цунна цIаьхха къахьегама производительность лакхъе продукцига дIадодар хоадера чотах 6,8 процент лакхъе продукцига... начахьалакхенна 2 эзар сом кходен шIашттIехьадаьккхана цунн. ХIаьта уж темпаш лот ца йолийташ къахьег заводо бергача болхаца февраль бетта а. ТIайпа декхараш дIадахача деношка 2 процент тIеххоачашдаьча пар шьа ди хьалха кхоачашъе дош деннад февраль бетта план.

Завода коллективашта юкъе йоржача яхье хьалха латтеш хьайоагIа механически цеха коллектив. Январь бетта план 112 процент кхоачашдир цо. ХIаьта февраль бетта план кхоачашъе а хьалха латт ер чехк бахьа. Къаьстта дика къахьегаш ба токараш ба. Арамаянов, Гариславски, Строглашин, Рузский, кхыбараш.

Т. МАГОМЕДОВ.

ДАЬИ НАЬНЕИ СИЙ А ХЬОКХАМ А

Коммунистически партеи Советски правительствaи чIоагIа теркЁ ю хьатIакхуш йола тIехье кхетамца хьалкхеяра, хIана аьлча, КПСС ЦК июньски Пленуме белгалдаьккхача тайпара, тахан беча кхетама балхо кийчъю коммунизм хьалъергъярий кхоанара тIехье.

Цу балха керттера чулацами лоСтамо парте Программе тIа къобстабаь ба: лакхха идейность йолаш, коммунизмана тешаме, къахьегамца а общественни боахамца а коммунистически гIулакх долаш хилара кхетам, саг массе а оагIорахьа гармонически дегIавоалавар. Керда саг хьахул коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лацара, экономически а общественни а вахаре коммунистически гIулаккаш дегIадоаладара новкъа парте, паччахьалкхено, общественни организацеша беча кхетама балха ерригача система лоаттаеча воздействена кIалха. Уж дехкараш кхоачашдеча Iалаьмате боккха лоархIам болаш ба советски дезал, дезала юкъера нах — советски общества Iалаьмате йоккхача коллектива органически дакъа.

Дукха дуккагIа долча даькъе советски дезал хьахул унахцIенача, чIоагIача ларда тIа гIулакхаша берий йовкхо ешь хиларах советски дезал эггара чIоагIагIа в ирaз долаш бола а дезал хул.

Марц сесаги вIаши хьашташ лоархIаш хиларо, царех хIарадар культурни дегIадаро, бераш кхетадара гIулакха юкъе цар шиъне а дакъа ловцаш хиларо гIо ду дезал идейно чIоагIа хиларе, бераши даьйи вIашагIкхеташ хиларах йола дегагIоз лакхъю.

Общественни кхетам балара лоархIам мел лакха латте а, дезала юкъе кхоьчача кхетама влияни кIезига хургьяц. Бераш Iомадалара бола эггара хьалхара хьокхам ба даи хьйеи. Даьи наьнен безамо дог хьаьстача бераша атта дIаэц шоашка цар яхар, хулашхулаш хьа а хул берий шоашта гонахьа гуш долчох йола уйлаш. Дезал бера унахцIеной, цун самкхетам дегIабара, эстетически хьаштий, нравствении гIулакхий лард а. Кхетам баларо бераша дика нравствении гIулакхаши оамалаши Iомаю, во дар цар хьеварглоацаш уж лора а ду.

Цхьабакъда, бераштa кхетам баларах йола шоай дехкараш школана хачдоакха гIерт цхьабола даьй наьнойи, хIьата берий терко шоаш ца ярах хьахиннар — общество бехке е. Из тайпа хIама гIалате да. «Паччахьалкхенои школаи луш болча кхетама лоархIам лакхбаларо бераштa хьалхашка дезала бола бехктохкам лохбу, аьнна хета йиш яц», — аьнад нов. Ильичева КПСС ЦК июньски Пленуме.

Саг хьахилара процесс къовсам боацаш, хилча ловчоаи, хила йиш йолчоаи, дехкар хиниа Пладожачоаи юкъера вIашдухьаленаш йовцаш хила йиш яц. Воча уйлай Iоткъам хинка хиларах кIаьнка И. томат чуйола банкаш лочкъайир консерви заводе шийна цхьаккха хIама ца эшашехь: цун дай дика бахар. Цхьабакъда даси наnаси денка терко еш ца хиларах ишта йолча хелахетара тIаоттадир гIулакх (цхьаккха ца хьожаш витабар кIаьнк).

Даьнеи наьнеи дика довза деза шоай бер: из мичахьа хул, цун сенца безам ба, из хьанца хьоашал долаш да, мишта лоаз, цо фу ду. Цхьабакъда, бер довза деза ахилга из деии бIарга кIалхара ца доалийташ леладе деза, долача хIамах къоастадеь леладе деза яхалга дац.

Шоашта юхе даи нанеи доацача хана а бераш лерттIа лелаpгйолаш хIама дар лоархIаме да. Ишта из дича мара Iомаде йиш яц бераш уж вoчa хIамах шоаш лоралургдолаш, цуйна духьал отталургдолаш.

Бераш, даси наnаси яхар де а ца туташ, харцахьарча новкъа далар — «аьннар де ца тигар» да бераша даи нанеи лоархIаш сий деш ца хилар. Даи нанеи сий долаш хила йиш я хIара дезала юкъе а. ВIашия лоархIаш, барт тайна, къахьегам безаш, дезала юкъерча боккхагIа барий барти политически цена уйлаш хилари бераша шийса кхетам эцара беркате кIийле я. Иштача хьале хьахул сабар дола, сиха боаца, хьинар дола, вахар деза, халонаш атта эшае мога, нахаца дIаухаш бола нах. Ший къаьсттача вахара новкъа а даьина дIаволалуча хана сага хиланза даргдоаца моральни дикагIа дола гIулакхаш Iомаду пхьоалле санна дола хIама да укхаза дезал.

Л. Т. Космодемьянская Зояйи Шурийи даьд Анатолий Петровичах дувц: «Сона цIаккха а хелладацар цо берашка дIаьхдаь дувцаш... А, цо царна кхетам лора ший оамалца, балхаца, шийх доахкача гIулакхашца, ший деррибача купаца—сибатаца. Долчача хIама а кхетам лу бера: Iа мишта болх бу, безарашца а ца безарашца а мишта къамал ду, цамогаш хилчаь гIейтIа еча, гIадвахача хьо мишта ва — долла хIама зув бера. Iа санна де гIортаргда из ше мел дер. ХIаьта нагахьа санна хьона из дицлойя, Iа мел деча хIамана дайман хьехами хьокхами эшаш зем боаха цув снйрда ции

бIарг бицбойя, нагахьа санна бер диза, дийха хьона уллув хуле, пхьабакъда кхы саг воацаш цхьаь — тIаккха из нийса кхетадара цхьанна хьамо а гIо дергдац».

Даьнеи наьнеи юкъе латта гIулакхаш боккха лоархIем болаш да бераш кхыча наханца кIаьда, Iимерза хургдолаш хьалкхедара. Уж оамалаш эггара хьалха бераша Iомаю дезала юкъе. Цига царна хьех безаме мовршал хатта а Iоднна юаца а, баркал ала а бехказа вала а, къамаьл деш вар юкъагIа ца ваккха а, наьха къамаьла юкъе ца лелха а, массаза а воккхагIчоа моттиг луш хила а. Нагахьа санна даси наnаси шоай бера терко еш ца хуле, цунна новкъостал деш, цунна эшари цо дехари теркал деш ца хуле, тIаккха цо ший бера лур во кхетам ба.

МоллагIаш дале а морально вIаштIехьлоацача гIулакхаша — даьнея наьнеи юкъера барт эгIаро.. кхы тIехьагIа дIадоаккхалургдовцаш зулам ду бераштa кхетам балара. Дешархо П. во дешаш ва, гIожа, дисциплина йовцаш ва. Нанна чIоагIа новкъа да ший воI гIожа а аьнар ца деш а хилар, цо кхетадац цу тIехь ше бехке хилар. Нагахьа колхозе балха а йодаш, дукхагIча хана цIагIа эгIа из. Ловца кхетам - уйле йолаш, вIамига, эгоистически хьаштац долаш, нахаца ца тоаш, оахпа саг я из. Гаргарчох а вовзачох а водар ала кийча йолаш, даиман моллагIчоа даьхе а цхьаннена сардамаш даха, из вувца тIера йолаш, цкьаннена а раьза йовцаш, массанех а водар дувцаш саг я из. Уж ший наьна во оамали лерттIа довца гIулакхаши цун воIо шоаш мелдарра хьанйдеш хиларах цецвоалилга яллац.

«Малгобекнефта» гIишлоймонтажни управлене болзло йолча, пхи бер долча Ф. М. Декажевас цо соина а доацаш дика кхетаду ший бераш. Цуьна дукха беза къахьегам, чIоагIа лоархI цо ший а кхычар а къахьегам, из ший бераштa безабалийта а гIерт. Сарахьа балхара ше чуеча нанас бераштa каст-каста дувц ший балхах. ХIаьта доккхагIа долче бераша, шоай артIах, наьнага дувц шоашта дешара тIехь из ялерах а нийслуча халонех а. БоккхагIа бараши бераши ишта хьашташ цхьатерра долаш, безаме бахача дезала юкъерча гIулакхел дикагIа фу хургда.

Дезала юкъера гIулакхаш телха хилча, эггара хьалха уж Iатъв бераштa. Веро теркалъю царна юкъе ювла гIараш, цун уйла талх. АбдаевгIар марам сесаган юкъе каст-каста хулаш хиниа халахеташ чIоагIа новкъа дар цар цхьайтта шу даьннача кIаьнка. Уж вIашагIкъаьстачул тIехьагIа кIаьнк цкъа даьга, тIаккха наьнага хулаш дуккхеза а нийсденнад: цкъа дас къайлагIа ше волча дIаьигавар из, наина кхерам тIатувсар, бакъда Ленински района халкъа судо нийса соцем бир, кIаьнк наьнага М. Г. Абдаевайга дIа а луш.

БоккхагIа барех доахкаче гIулакхаша ерзаргйоацаш чов ю бера. даьхи наьнахи бола тешам боарамаз совгIа. нравствении дика гIулакхаш долаш хиларах а шек довкх из.

Бераша харцахьа даь хIама кхы тIехьагIа цар из дергдоацаш терко е эза даси нанаси. Шоай дехкараш кхоачашдеш, даси нанаси шоай бераштa кхетам бала беза уж бакълувши хьаналеи хьалккувргйолаш. Барт тайна хиларан вIаши гIо-новкъостал даран хьокхам луш йолча советски общества харилера, гучахьа цаIи къайлагIа кхыдари доалаш хилара моттиг хила йиш яц.

Бакълуваш тешамен вола саг доккхал ца дезаш къахьегара тIерен хул. Цо ший дехкар, шийна тIадилла гIулакх диэзе, хьанала, гIар-тата доацаш кхоачашду. Ца доагIаш элаш вайцига «Бакъдар мальхал сийрдегIа да» [illegible].

Кошевой Олега наьнас — Елена Николаевна Кошеваис «ВоIах» яхача ший повеста тIа язду: «...Олег бакълувши тешамен хилийта, бакъдолчох харцдолчохи саккхеташ из хилийта гIийртар со, — яхаш. — ГIалат даьлча гештде мегаргда, бакъда харцлийча цIаккха магийта йиш яц. Олег вIамига волча хана ,вен бакълуваш вар, хьметтел лоадам боацача хIамашта тIехь а, дале деза моттиг тIаэттача — бакъдар бахьан ший са дIа а делар».

Эггара дукхагIа нийслуш а дезала чIоагIа Iоткъаш а дола хIама да даи нанеи малара тIаккхуш хилар. ЗимзнагIар ши бер дар. бакъда даи нанея дIадьажацар дарга. даим молаш хулар, цудуьа уж даьи наьнея бокъонех бахьар.

ЧIоагIа во Iатаъ бераштa, цхьан оагIорахьара даьи наьнеи, вокх оагIорахьара, гаргара болча боккхийча наьхен дунеиах — вихарах бола кхетам тайп-тайпара хилар. Масала, бера даи нанеи чIоагIбенна атенсташ ба, хIаьта бера даь-даи нанеи даьйах тешаш, далла гIулакх деш нах ба,

даьа низ боккха ба, саг вейначул тIехьагIа цунна тамашийна хIамаш тIаоттаргда, яхаш бераш тувладу цар. ТIаккха бера сакхетам, цун уйлаш шолха йоал, дын хьехамаши дас, нанас, школе хьехархоша енна дуненах цун йола Iилмаица нийса йоза уйлен вIашдухьалъювл, бера чIоагIагIа Iоткъам а беш.

Сенца лакха латта деза дезала юкъера дезала сий? Эггара хьалха къоастаде деза даьи наьнеи бокъонца дола сий цар харц сийнал. А. С. Макаренкос массехк масал доаладу харц сийнах лаьца. Эггара а царех бераштa къераме да даси нанаси низ беш доаккха сий. да е нана цIимхара хилар, берагара моллагIа а гIалат даьлча уж гIажега кхувдаш хилар, бере таIазар дар. Бераш цу гIулакхо зовза а къиза а хьалкхеду.

— Са доь дераш доцо кулгаш да, дика колхозхо ва из, моллагIа а дулу цун кулгашта, — йоах I. С. — Бакъда мелча вовзаргвоацача вова, наина а бераштa а эггара бIехагIа йола аппараш ю, корий а чухьёжа а кизгаш, гIандаш дохаду, бераштa етт.

Цхьабараша йоах, нагахьа санна бераштa даи нанеи дукха деза, тIаккха цар сий хургдя. Бераш хьест цар, нагахьа санна беро водар дича, тIаккха тхо дезаш хьона овл. Цу тайпара, цар бераш харц хIеман тIехь кхетаду, эгоисташ долаш хьалкхеду. Эггара хьалха иштача эгоизма Iоткъам даьтеи наьнаген кхоач.

— Эггара харцахьардар дашоашка ладувгIарг даси нанаси бераштa хIамаш нйеш хилар е эшаргьи аьнна дош далар,— йоах А. С. Макаренкос. — Аьннар даьд аьнна цхьаккха диче а хIанa эца мегартдац бера.

Бераштa хьалхашка даьи наьнеи сий доакхаш дола керттердар да даси нанаси бу болх, цар нийса валар, граждански хьюкъ долаш, дика гIулакхаш доакхаш уж хилар. Даьи наьнеи бокъонна дола сий хьахул даси нанаси шоай дехкараш, граждански гIулакхаш кхоачашдара ларда тIа, цар бера вахара, цуьна кхетаралшии уйлаши йовзара, бера цар деча новкъостала цуьна кхетам баларах цар болча бехктохкама ларда тIа.

Бераштa кхетам балара ерригача средствах эггара лоархIаме а хоадам беш а дар къахьегам ба. Хьаьналча кхетам болча, дикача къахьегамхошкара бераша хьаэц дикагIа дола нравствении гIулакхаш. Бера бовзе беза моллагIа бале а дас е нанас беш бола болх, из чIоагIа лоархIаме а пайдане а да бера. Беро доккхал де деза ший даси нанаси беча балхах, цо иштта доккхал деш хилча бера ший безам отт чехкагIа къахьега доладала.

СССР Лакхехьарча Совето тIайнйцача «Школа вахарцара бувзам чIоагIбарах долча закона» ларда тIа бераш школа йистеьккха доаллашехь, шоаш дешa дагIача хана цар къахьегарах, производстве балхе долх. Вай республике деша дагIача бераши дешархой производственни бригадаша дIадахача шера 4000 гектар хьожкIаш, шекара свекла, баьца даараш, кхыраш хьалкхейнр. 12 эзар сег юкъе волча дешархой 66 бригадаш 172 звеной хилар республика кхашка къахьегаш.

ЗIамига долча хана деза бала беза бераштa къахьегамах бола кхетам. Царна дIадовзийта деза КПСС Программа оттадаь дика хIамаш кхоачашдара дуккхадар ха а довза а дезилга, дика къахьега Iомавала везилга. ХIанзе а коммунистически кхоанен лард йоллаш да вай, из кхоане гаргайоаларa дукха болх бе беза. Дерригача вай халкъа санна, хIара дезала а йоккха дегIоз йолаш да бокъонца йола тIехье хьалкхеир, коммунизм хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсама эстафета дог тийша дIадалата мегаргдолча наьха тIехье хьалкхеяр.

Хь. КУРКИЕВА.

ВАЙНАЬХА КХАЛНАХА ПОЛИТГРАМОТА ХЬЕХАЧА ШКОЛАЙ ПРОПАГАНДИСТАШТА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

КПСС ЦК февральски Пленуме дакъа лаьцараша дувц

Г. А. НАЛИВАЙКО — Социалистически Къахьегама Турпал, Алтайски юрта боахама Iилма-тохкама института директор.

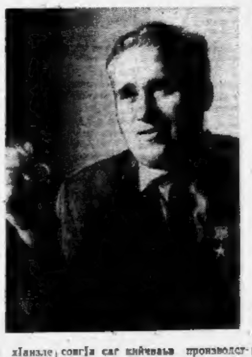

— Юрта боахама интенсификаци еча керда лагIа—из химизаци. Цхьа шу даьнначул тIехьагIа юртбоахама производствана 35 миллион тонн минеральни удобренеш лургья химически промышленносто, вешта аьлча, Америка ВIашагIкхийттача Штаташа хIанз хьераш миссел.

Дукха ха яц йоккха химе юрта кхачарга хьежаш якха езар. Цудухьа хIанзе а деиз Iомадалаза даргдац удобренеех, хIайийнача хIамашта хулча лазарашцел зулам дерашцел къовсам лоаттабара гербицидех, ядохимикатех кхетамца пайда эца.

Колхозийи совхозийи керттерча агрономех ялх бIаь саго хIанзле Iомаьй юрта бовхамерча химе лардаш.

Тха институто шовзткъа итт совгIа саг кийчваьа производственни управленешкарча агрохимически лабораторей заведующеле. Лабораторешкара агрохимикаш хIанз шоай лаьттай образецашца духхьал институте болх беш ба. БIаьсти хьатIакхачалехьа оттаьь яха еза агрохимически картограммаш, кхашка оаьзр меллад а юрта боахама зулам ду седоакха хIамаш меллай а хьахьоккаш дола карташ.

Алтая малхбоалехьарча районий хьалаша йиш хулийт Къилбаседа Кавказерчули Кубанерчули кIезигагIа боацаш удобренеех укхаза пайда эца.

Цхьабакъда, химизаце, лаьттах эца пайда лох ца барал совгIа, из кхы тIа а лакхбу. Цунах латт дIатехача удобренеша пайда дукхагIа юхабалара керттера хьал.

Лаьтта лелаьдара пропашной система эффективность чIоагIа лакхъю химизаце.

ХIара гектара тIара совн[illegible] 274 центнер мошача хьажкIий доакъар, кхы тIа а 26?7 центнер фуалъньха хьажкIаш — института гучадаьнначох ишта ба севообората пропашной дакъа тIа кхаь шера удобренеш йийттача хьабаьнна пайда.

Н. Акимова сурт.

ТАСС фотохроника.

БIАЬСТАН КИЙЧО ВО Ю

Юрта боахама продукци укх шерре а алсамъяккхара эша торонаш йолаш я Урус-Мартана производственни управлене «Горец» яхача совхозе. цхьабакъда, цу боахама кулгалхой шоай торонех лерттIа пайда эцаш бац.

Планах гурахьа ялат дийнача лаьтта 1496 тонн минеральни удобренеш тоса езаш ба совхоза къахьегамхой. Цар из болх бокъонца кхоачашбаьбац, хIаьта цхьоалагIчеи кхоалагIчеи отделенешка-м вIаьлла а тайсанц кхашка удобренеш.

Из болх хIана баьбац аьнна отделеней управлиющешка хоатташ вац совхоза директор Божков керттера агроном Симоновичи.

Ледара лел совхозе кхашка органически удобренеш ихкара болх а. Планах яха езача 15 эзар тонн удобренеех ерригa ихкараш 4 эзар тонн совгIа мара яц. Кулгалхошта дика хов шоай совхозе фермашта гонахьа шортта ширa кхо уллилга а шоай 15 эзар меттел 20 эзар тонн а удобренеш ехия йиш йолга а. ХIаьта, из кхо кхашка дIа хIана хьоц аьнна а хеттац цар управлиющешка.

ДIадахача шера шоай боахамо паччахьалкхенна даь зе дага а лаьца укх шера мукъах илат кьувкъаргдола гIулакх де дехкарийла бер совхоза кулгалхой. Хетачох царна тоъ им ба совхоа санна 16 центнер хьажкIаш, 11 центнер кIа, 68 центнер свекла укх шера а чуце.

Вилза пайде эшац уххаза хиш дехкача лаьттаех а. Хиш дахка йиш йолаш 2042 гектар я совхозе. Царех укх шера хий дилла лаьрхIараш 900 гектар мара яц. Хиш дехкача лаьтташа мел пайда лу хацъьогI совхоза кулгалхошта? Дика хов. Совхоза шоллагIча отделенерча хьажкIаш лелаерхочо Ахмадов Аюпа совхха хиш дехкача 170 гектар лаьттан хIара гектара тIара 35 центнер хьажкIаш кхейнр, хIаьта совхозе хьалкхебаь хьувкъам 16 центнер мара бацар. Из иштта доддашехьа хиш дехкача лаьттаех боаггIа пайда ца эцар Iалаьмате харцахьа да.

Юртбоахама интенсификаци яра хьанъехьара КПСС ЦК февральски Пленума решенеш кхоачашъяра, лакхе дийца цIенхашттара кхоачамбоацараш дIадахара беррига низ тIабахийта беза совхоза директорeи партийни организацеи.

Г. ЗАКИРОВ.

Боккхача терхамца Iомаю КПСС ЦК февральски Пленума материалаш Сунженски производственни управленерча «Цiеча Эскара» цIерахча колхоа шурий-товарни ферма доаркаша. Мукъача хана доарка П. Е. Лукьянченкос ший новкъосташа КПСС ЦК Пленума материалаш Iомаю.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) доаркаш Р. Саварнова, Э. Бегьяц, П. Лукьянченко, М. Довженко, Н. Глотченко, А. Делеева.

С. Шерипова сурт.

ЛОАРХIАМЕ ПРОДУКЦИ

Ацетон бос а боцаш, чаккхе а доагIаш, чIоагIа хьадж а йоагIаш хий мо коача хIама я.

Ацетон довзаш да 1732 шера дену, хьалха пироуксусни эфир овлаш а хиниаз цунах. Дуккхача хана хайра пайда эцаш хиннабац цунах, цудухьа дукха хьадоаккхаш а хиннадац из, дакчах хьабоаккхача чхьагIар-къаиза демах кIеьиг-кIезига хьадеш хиниад из.

Химе синтетически материалаш хьаелга дегIадарца дувзаденна хьае езаш хилар дика растворитель. Ацетон — цу гIулакха Iалаьмате дика растворитель я. Цу гIулакхо дIадийхар ацетон хьадара керда методаш лохилга.

1905 шера гучадаьннадар углеродех ло беллача ацетон хьахулаш хулга.

ДIахо кордир цхьащайолча микроорганизмай Iоаткъама крахмалах ацетони бутиловн спирти хулаш хилар.

Ацетон эггара хьалха дукхагIа даккха долаьдалара бахьан дар цуьца цхьана синтетически каучук хьанра эшаш дола бутилови спирт а довлаш хилар.

Хьалхара дунен тIом хиниача хана лелхийташ йола кордит хьае езар бахьан долаш кхы дукхагIа хьаде дезаш хилар ацетон. Цу хана дуккхача мехкашка хьалъяьер ацетонобутилови заводаш. Бакъда тIом дIабаьлча дIакъайлар заводаш а, хIана аьлча е ацетон а е цунах хьаю хIама а эшаш хиланзар.

Ацетон хьадеча цуа шоаза дукхагIа бутилови спирт доалаш хидаро, из спиртах хьадеш дукха хIама а ца хилар бахьан долаш, дуккха Iайр из. Бакъда тIехьагIа нитроцеллюлоза, лакаш, басараш деча, химически промышленносте кхыча долкъошка дIаахийта даьлар бутилови спирт. Химически промышленность сиха дегIаяр бахьан долаш Iайна лаьтта бутилови спирт чаккхдаьлар. Из сов чIоагIа эшаш а хиниа США хьажкIех даккха доладир ацетони бутилови спирти.

Доазол дехьа ацетоно-бутилови производство йолаялар дуккхача халонашца дувзаденна хилар. Дуккхача хана доазол дехьарча заводий болх лерттIа вIаштIехьбалалац.

СССР ацетоно - бутилови производство хьаярца (1929—1935 шш.) вай Iилмой техникаи сихха техкар нийслуш хинна халонеш, толамца кара а ерзайир из керда производство. Американски заводаша юкъ-кикъе болх беш хинна метод сихха хийцар заводаша массаза а болх бергболаш, бедаш кIезигагIа дIагIоргйолаш.

Ацетон промышленноста дуккхача доакъошка эшаш я. Масала, лакаш басараши хьеккхача, авиационни, автомобильни, кабельни лакаш хьадеча, цхьанцадола искусственни даьреш хьаеча, къаьстта ацетатни чилла беча, органически ца йохаш йола Iоакъа еча. кинопленка, кьур боаца молха, целлулоид. иштта кхы дуккха хIамаш хьаеча.

ЧIоагIа пайда эц ацетоно ацетилен дошадеш хиларах сварка яра эша аьшка балонаш цунах хьалъюзача хана.

1919 шера дуней тIа эггара хьалха СССР-е цхьана хьаде доладир ацетони фенола изопропилбензола е арпола гидроперекисах. 1954 шера Грозненски химически заводе цу способах ацетони фенол даьккхар. ХIанз химзаводе доаккха ацетон вай мехка эггара а дарегIчарехи дикагIчарехи да.

Цул совгIа Грозне-м кхи цхьаькха дукхвай ацетон доаккхаш завод а я. Бакъда, кхачам бедалах-м довикх из.

ХIанз тIеххьарча хана вай мехкара цхьайола химически Iилма-толкама институташ я кхачам бедал хьадда дIа а яьккха химически бедалах ацетон доаккхилга вIаштIехьдовккхаргдола наькъаш лохаш. Грозненски химически заводе эргадьяккха тоаде лаьрхIад фенолии ацетоний хьаделга. Цул тIехьагIа хIанзчул дукха дукхагIа хургья тха заводо вай езача Даьхенна луш йола из промышленноста дуккхача доакъошта боккхача лоархIаме а хиланза яргйоана а продукци.

Б. КОСТОЕВ.
инженер.

ХА ЗЕХЬА ЙОАЕРГЬЯЦ

КПСС ЦК февральски Пленуме къаьгта дийцад юртбоахама продукци дукхагIа йовккаргйола наькъаш. Пленума решенеш кхоачашъяра беррига низ тIабахийта къахьег Шелковски производственни управлена «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе.

Махуала дукхагIа пайда эца лерхI уихеза минеральни моттигерчеи удобренеех. Колхозе гурахьа дIаандиача ялаташтеи кхыча культураштеи тохаргья 500 тонн суперфосфата 100 тонн аммиачни селитри. Минеральни удобренеш дIатовсаргья иштта хьажкIаш, шекара свекла, баьца даараш дIадийначе а. Укх шера хIара гектара тIара 26 центнер кIа, 40 центнер фуалъньха хьажкIаш, 230 центнер свекла яккха аьнна социалистически дехкараш тIаийцад кхаш леладераша.

Ялаташ хьувкъадара дика пайда эца лерхI цар моттигерча удобренеех а. ХьажкIаш, баьца даараш тIа хургдолча кхашка дIадихьад 2840 тонн ширдаьнна кхо. Кхоъ агрегата ширдаьнна кхо дIакхухьаш, дика вIаштIехьбеьккхаб цар болх. ВIаши юкъе кхь а йовржаь къахьегамa овсарле лакхъяра къовсам лоаттабарах вIаштIехьдоал хIара агрегатаца сменах 15 — 16 тонн кхо кхашка дIадахьа.

Укх шера дика пайда эца лерхI колхозо хьалхе а кхачаргдолаш баьца даараш хIадерах. Из гIулакх кхоачашдаре хIанзехьа а лара йолаш латт. ХIара деина царникашка болх беш хул нов. Чабанова кулгалдеш йола баьца даараш хьалкхеду бригада. ХIанзехьа цIеньяь, ахка в аьхка Iаьржа лаьттеи ширдаьнна кхой цийла кийчъяьй 216 парник. ДIадийнай хьалха кхачаш йола кабуц, хIаьта дIаюргья помидораш, нарсаш, кхыйола культураш а. Цу парникашкара расада бIаьсти аьлча дIайоргIаргйолча лаьтташ тIа дуллаш латт ширдаьнна кхо, хIара гектара тIа 30—35 тонн а йолаш. Баьца даараш дIадувргдолча кхашка дIадихьад 300 тонн кхо. Укхаза дика къахьегарца белгалеьнная тракторист С. Бондарев. Денна тIеххоачашъю цо сменни норма.

Дийцад колхозхошта агрохими Iомаделга а. 45 саг ва агрохимкружоке дешаш. ХIанзалехьа 5—6 заняти хиний. КIоарга чулоацам е болаш, дика лекцеш еш агронома З. Я. Лапуновас. Минеральни удобренеех фу пайда бол, уж кхашка мишта товса еза а фу хана товса еза а, гербицидашца, кхыча препаратешца басар дIа мишта доакх, садоаккача хIамашца къовсам мишта лоаттабу, уж йоапра кийчъяьча молхашца болх беча хана кхерамален техника лелае а Iомабеннаб агрохимкружоке дешараш.

Ам. ПЛИЕВ.

КОЛХОЗХОША БАЛХА ИТОГАШ Ю

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМА СОБРАНЕРА

Сунженски производственни управлене боахамашка отчетно-хоржама собранеш йолаенай. Цу тайпара собрани хилар укх денoшка управлене эггара доккхагIа йолча XIX-ча партсъезда цIерахча колхозе. 1963-ча шера итоган а дIахо экономика дегIайоалаяр а дувцаш отчет йир СССР Лакхехьарча Совета депутата колхоза председатела В. А. Шумилийа.

— Укх тIеххьарча шерашка чIоагIа дегIабенаб XIX-ча партсъезда цIерахча колхоза боахам, аьлар цо ше доклад е волалуш, хувцаеннай экономика. 1953-ча шера 500 эзар сом мара пайда тIабанзар колхоза, хIаьта 1963-ча шера пхеззa дукхагIа хилар пайда. ТIабоагIа пайда шерра-шера лакхлу колхоза дукхагIа дола балхаш механизмашца дарах, цунца дувзаденна кьайоаяккача пруннега вIабода мах лохбелар. Колхоза экономика лакхъялaрга хьежна хувцалу колхозлоь хьалторо, тоалу цар вахар.

Итташ трактораш, автомашинаш, алаташ чуйца комбайнаш, сеялкаш, ножараш, культиватораш, кхыдараш да колхоза доалахьа. Из техника лелае кайраш я совхоза, еача тоае дика ремонтномеханически мастерской я. Шурий-товарни фермашка хьадеш дола хайа балхаш механизаци ль да.

Механизатораша бу болх из вIаштIехьбаккхаре эцараш дийцар пренеех къамаьл даьча колхоза инженера И. В. Редькинъ.

— Вай дукхагIа болча механизатораша дика къахьег, хаинахьа а тешIаме а кхоачашду шоашта хьалхашка оттадаь лоархIамера дехкараш, — аьлар цо. Бакъда, мекъал котъаьнна, дог доацаш болх беш трактористаш а ба вай, йоах оратора. Масала, А. И. Пономиков кулгалдеча № 3 йолча бригада трактористаш эттара кIезигагIа арабийнаб балха. Цу духьа тIехьадаьхар бригада 1963-шера бIаьстан балхаш, эггара тIехьагIа чуийцар ка йола ялаташ, тIехьадаьхар кхыдола балхаш. Из чIоагIа Iаьдкъар колхоза хьалхошка оттадаь хиниа дехкараш хаивахьа кхоачашдара.

Экономиста Д. А. Яценко белгалдаьккхар хьайбай боахамах колхозо дика пайда эцаш хилар а хIаьта боахама шера тIабоагIача пайдага хьежа колхозхошта хIара сага-денах ахча а ялат а кхыдараш а дуьга.

Собране къамаьлаш дир колхоза бригадираша, звеной кулгалхоша, хьайбашлеладераша, кхычар. Цар гучахьар кхоачеибоацараш, уж дIадахаре фу де деза а дийцар. Къамаьлаш даьраша дош делар укх шера колхоза хьалхашка оттадаь дехкараш сийлена кхоачашдара хьинари найа ца кхобеш къахьега. Берригаш раьза а хиина колхоза председатела юхахержар нов. Шумилия.

П. КИРИЕНКО.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 27 февраль 1964 шу.

ВАХАР БАХЬАН

РЕЦЕНЗИ

Республика экранаш тӀа укх деношка гойташ ду К. Симонова яздаьча «Дийна бараши байнараши» ахача романах «Мосфильм» яхача киностуде оттадаь фильм.

«Дийна бараши байнараши» яхача фильма тӀа дуьцар советски халкъана цӀаккха диццлургдоаца истори да — бирсен турпален доладаьча 1941 шу. Фашистски оакхарий вай Даьхенах летача хьалхарча шерарча халача деношка советски халкъо лоаттабаь турпала къовсам бакъдолча тайпара хьагойт фильма автораша. Доккха гӀулакх да царна карагӀдаьнар. Из бакъдар ха деза долчча тайпара, цу ханара гӀалаташ кхы ца хилийтар духьа, вахар бахьан даьша лоаттабаь турпала къовсам къонача тӀехьенна дӀабовзийтар духьа. Цу шерашка байнараштеи хӀанз дийна бараштеи хетадаь да фильм.

...Экрана тӀа гучайоал хьалхара эпизодаш. Геттара чӀоагӀа теркам тӀаоз цар кино хьежарий. Шоай частех къаьста биса тайп-тайпара тӀемахой могуддуш, вӀашагӀбетталу. Массайолча моттиге гӀолла чубоагӀа фашисташ. Сигала гӀолла йолх дуккха немецки самолеташ. Уж соцае кхы де хӀама доацаш, саготтенкача тӀемахошна хьалъетт пхевза юъла топаш, тепчаш. Унзара сурт да гуш дар. Дукха хаттараш уатт тӀемахошта хьалхашка. Шеьхха, ца ховш хӀана болабелар тӀом? Миште ниседелар селла чӀоагӀа тӀехьашка дувла деза гӀулакх? Цхьабакъда, цу хана цу тайпарча хаттарашта дала нийса жоп дацар. Из фильма тӀапча турпалашта цу хана ха йиш йолаш а дацар. Цудухьа фильма автораша К. Симоновеи режиссера А. Столпереи чӀоагӀа гойта гойт цу бирсача шерара сурт. Экрана тӀа хьахьокх тӀема тайп-тайпара сурташ, цу тӀарча турпалий вахарера лоархӀамегӀа йола моттигаш, хӀаьта дикторо ешача авторски текстаца уж йовзух. Иштта дукхаза кхы кино хьожараштa цкъаза гӀайгӀане, цкъаза кӀоаргга уйла ейташ йола «Царна хецар»... яхаш дӀайолалу авторски текст.

Цхьабакъда, тӀом болабеннача хьалхарча деношка лаьтта сурташ унзаре хиннидале а советски халкъа дегаш чу кхерам чубоссабергболаш хӀама дацар. ХӀара тӀемахо вала хиннача вар Даьхе бахьан. МоастагӀа эшаргволта къаьгга хьагойт укх тайпарча эпизодаша. ЧӀоагӀа чов хиния улл фашисташа гобаьча дивизе командир. Дивизе байракх хьахьоккар дех цо. Старшинас шиӀ дегӀах дӀахьоарчаь хинна байракх коча кӀалхара хьа а яькха, из йоаржа а яь дӀаотт дивизе командира хьалхашка. Гонахьа латт гӀайгӀане баха тӀемахой, бӀаргех хий Ӏоух старшинана. Доржбенна ба уж моастагӀчох лата. Тамашийна халонаш ловш, Бреста кӀалхара деиз моастагӀчоа кара ца болхаш, кхыметтал пушка дӀа ца кхоссаш вена цхи тӀемахо ва цига. Иштта кхы а дукхача турпалерча гӀуллакхашца вайна гу деррига халкъа образ. МоастагӀа эшавергхилерах цхьаккха а вац шеко йолаш, бакъда дукха да нийса доаца тӀулакхаш, цар чӀоагӀа ае цу. Хьокхаме я укх тайпара эпизодаш.

Самолет яга а яьга чувена, легволa чов хиика улл генерал Козырев. Цу хана шийна хьалхашка мукӀарал ца дича валац из. Хал-Хинголе латаш белгалваьннача хана, Сталина тӀа а вийха генерал вир цунах воккхагӀа вола лейтенант мара ер воацашехьа а, хӀаьта авиаце округа командующелла а хьожавир. Цу хана дена воккхагӀа волча лейтенанта боарамал кхы ше лаккхеннавоацашехьа а округа командующи хилар из. Бакъда, тӀом тӀаэттача гучадаьлар из гӀулакх уйлаца доапилта, магенвар Козырева иштта йоикхача посте латтачунтара хьадоагӀар кхоачашде.

Цхьа геттара трагически моттиг я фильма тӀа. Комбрига Серпилина тӀемахой, ӀадьмаАте чӀоагӀа халонаш а дайна, моастагӀчуи го бохабаь арабаьнначух тӀехьагӀа, царгара трофейни герз хьадоакх, дика царех ца тешаш. Сенах хов фу хургда? Цул тӀехьагӀа машинашца хьабоагӀа ораш цхьан тӀий тӀа кхаьчача хана, духьал нийсъеннача немецки танкашеи пехотеи бойбу ба герз доаца тӀемахой. Из хул нахах бола тешам боврах.

Фильма тӀа къаьгга хьагойтай вай сийлен тӀемахой образаш. ЧӀоагӀа кӀоарга образ я комбрига Серпилина яр. Бокъонца вола шиӀ Даьхен патриот, тӀема гоузача ве из 1937 шера чувелла диъ шу даьккхад цо, бакъда цхьаккха тайпара эгӀазло яц цун дег чу из бахьан долаш. «Зехьа дайна шераш», йоах цо царех. ЧӀоагӀа дика ловзаю из роль артиста А. Папанова. Цу тайпара роль ловзаеш вайна эгера хьалха гу А. Папанов, хӀаьта а хьалхарча эпизодера дена чакхвалланца турпала образ кӀоаргга, хьагойта карагӀдоал цунна. Цун Серпилин тара вац хьалха вайна гуш хиннача командирех. Из шиӀ тайпара образ я. Артиста шиӀ роль ловзаеча хана, цо пайда ийцаш йола средстваш дукха яц, бакъда уж чӀоагӀа хержа а кхетамца вӀаштӀехьаяьха а я. ТӀехь-тӀехьагӀа керда оамалаш гучайоахаш гойт цо Серпилина образ.

Ӏалаьмате чоалхане образ я военни журналиста Синцова яр. Цунга гӀолла гучадоал вайна тӀем тӀара дукха гӀулакхаш. Дукха хала моттигаш я цун вахаре, ловзае хала йолаш, бакъда артиста Лаврова геттара гоуза, цхьанна метте тӀех ца воалаш, дика ловзаю из роль. Керттерчарех ца образ яле а, цӀаккха а хеталац фильма тӀарча кхыча турпалел из белгалвуал аьнна. Из артиста толам ба.

Бокъьалдар аьлча, фильмага хьожача хана хеталу цу тӀа йоккхен эӀамиген ролаш яц аьнна. Из фуд аьлча, цкъа-дале, фильма тӀара хӀара эпизод шиӀ боккха лоархӀам болаш хилар, шоззагӀа-дале, массане а шоай ролаш дика ловзаяр. Фильма автораштa карагӀдаьннад дика творчески ансамбль вӀашагӀйолла. Дика къахьийгад оператора Н. Олоиске.

«Дийна бараши байнараши» яха фильм—из сценаре автора К. Симоновеи режиссера А. Столпереи боккха творчески толам ба. Фильмо хьагойт 1941 шерах дола исторически бакъдар, советски халкъо бирсача деношка вай сийрда вахар, Даьхе, коммунизм бахьан лоаттабаь турпалера къовсам. Советски халкъа лоӀам цӀаккха эшалург ца хилара тешал ду цо.

А. АБУКАРОВ.

САЙРЕ ДИКА ЧАКХЪЯЬЛАР

Йоккха хими дегӀайоалаяра КПСС ЦК-а декабрьски Пленума решенеш хӀайовзийтара дукха болх бу культпросветучреждене-ша.

Дукха ха йоаццаш Вознесенске станице «Йоккхача химена — шерра никъ» яхача темана хетаяь сайре хилар. Из кийчъяьяр библиотекаи культура цӀени болхлошa цхьана. Цига лекци йийшар № 2 йолча бархӀ шера дешара школе хими хьехача хьехархочо Бондаренко Евгения Ивановнае. ЛадувгӀараша дика кхетаергйолаш кийчъяьяр цо шиӀ лекци.

Дукха нах бахкабар культура цӀагӀа лекцега ладувгӀа. Хими фу я а цо мел тамаше хӀамаш лу а дика доашхаш дийцар хьехархочо. Шийга наха даьча дукхача хаттарашта дика кхетавеш жоп делар цо. Наха езаелар из лекци.

Лекци йийша яьначух тӀехьагӀа культура цӀен болхлоша химена хетадаь концерт оттадир гулбеннарашта.

Боккха болх бу библиотекаи культура цӀенок йоккха хими къахьегамхошта дӀайовзийташ.

Библиотекеи культура цӀагӀеи «Химе хьаю кхоане», «Химе хьувкъам лакхбара новкъостал ду», «Химена шерра никъ ле» яхача а кхыча а темаех йола книжкаи выставкаши плакаташи да.

Хьяцере даькъа лоац бахача наха хими хӀайовзийташ беча балха юкъе библиотека заведующе Львова Евгения Акимовнаси дешача зала заведующе Ковярова Антонина Константиновнаси «Кавказ» яхача колхоза мастерскеи МТФ-еи дукха беседаш яьй цу шинне.

И. БЕРЛИЗЕВ.

МОСКВА. «Кругозор» яха оаз йола керда, хӀара бетта цкъа хургдола, журнал арахепаргда касталашка СССР Министрий Совета радиовещанеи телевиденеи Паччахьалкхен Комитето. Цу тӀа хургья тайп-тайпара бос бола кепа теха ткъо оагӀуви шиика а оагӀорехьара локкаш йоль ворхӀ пластинкеи. «Кругозора» оагӀош тӀара фотографеши сурташи дийна а целий дӀаовтт, событеша хьаьнаьлаш ду. Дешаш волчо да а дувгӀаргда журнала тӀа яздечунга, цуни хозаргья очеркаш тӀеи репортажаш тӀеи буйцача турпалий оаз.

Сурта тӀа: «Кругозор» яхач кердача журналаца.

ТАСС фотохроника.

Н. Г. ЗАГЛАДАЙЦА ВӀАШАГӀКХЕТАР

Ӏай каникулах долхаш, тхо, Грозненски мехкдаьтта института 20 студент. Киеве дахийтар студентий общественни вахара юкъе дика дакъа лоацаш хиларах. Тхона бар А. Саидов, В. Шароварин, М. Гейко, кхымбараш.

Киеве тхона бӀаргадайнача дукхача исторически хӀамаша синна, тха уйла тӀаозаш хилар новкъа долхаш тхоца цхьана поезда тӀа нийсъеннача мехка йоазача Житомирски областа «1-ча Май» колхоза звеньевайца Социалистически Къахьегама Турпалхочуица Надежда Григорьевна Загладайца вӀашагӀкхетар. Краснодаре хиннача юртбоахама коммунистически къахьегама ударникий совещане хинна цӀайодаш яр из.

Везаме тӀайицар тхо цу мехко сий деча, хьаькала къахьегарах гӀоръьина йолча саго.

Тхо мичара да, мича долх, оаха фу леладу хаьттачул тӀехьагӀа, тхона Загладас дийцар къахьегаш ше даьхача толамех, ахархочун сий лорадеш ше баьча наькъах. ЧӀоагӀа теркам тӀабахийте ладийгӀар оаха Надежда Григорьевнас даьча къамаьлага.

— Шоаш миччахьа хиларах, моллагӀча балха нийсдаларах, вай дукха езача парте идеяш чакхъяхара тӀехьа уйла йолаш къахьегаш хилалаш, бераш, — аьлар Загладас. — Шо ираз долаш нах да, коммунизме дахаргда шо. Из вдамий сийрда кхоане гаргайоалаяра шоай къона низ, доккха хьинар дӀадала деза оаш.

Юкъера ше къамаьл даь йоалаш, оаха дика дешар, тхо диза вола коммунизм кьалъераш хилар ловш боккха ловца баьккхар тхона Турпалхочо. НохчӀ-ГӀалгӀайчен кагийча нахаген мехкарашкеи дӀайха салам моаршал дайтар Надежда Григорьевнас.

Цо къамаьл деш дагӀача хана оаха сурташ даьхар вай Даьхен сий долча Турпалхочул Надежда Григорьевна Загладай.

Ю. Фетькина тексти сурти.

Иразага бодача новкъа

Грозняча бераш деча центральни цӀагӀа болх беш я барт бола лорий, акушеркай, медицински йижарий коллектив. Бехктохаме а хала а ба цар болх. ШиӀ балха гоузал хоаш хилараl совгӀа, нах дукха безаш, наха доглазаш, дими сага новкъостал де кийча волаш хила веза лор. Иштта ца хилча йиш а яц цун.

Цу коллективана юкъе я вай республика аггара къаьнагӀа барех йола цхьа лор, гӀалгӀа Дахкильгова Розе. Дика лоархӀаш я из больнице. Лора болх барал совгӀа общественни вахара юкъе дика дакъа лоац МурцӀалий Розас. Города Грозне къахьегамхой депутатий Ленински райсовета депутат я Дахкильгова.

Медицински техникум (цу хана иштта оалар цох) йистеяьккхачул тӀехьагӀа. шийна дукха беза болх бе йолалу къона лор юрта. КӀаьд ца луш, наха деча гӀулакхе ше кхо ца еш къахьег Розас.

ШиӀ кховзткъа шерех 34 шу дӀакеннад цо къахьегамхой укхацӀено лорвяра, цар вахар лазарех лорадаре тӀехь лоаттабеча къовсама. МассагӀа моттиг нийсъенний Розийна цо леча кхьыча кхалсаг ялара кӀалхара йоаккхаш. МассагӀаза хезад цуна шийна боккха ловца бовкихаш оала дӀайха дешаш.

Розай вахара никъ етта хьабенабац бера хана дена. Из дена йодача хана хӀанз самда доацаш хала дар лоамаи кхалсага дена, дукха дар къьачача замаи Ӏот-бакхараш. Бакъда шийна духьал мел нийслу халонаш эша а еш, сийрдача новкъа ехар из, цу новкъара ца йоалаш тахханалца хьа а йоагӀа.

Маьре яхача нйслагӀча шера цӀен да а венна мер аьлар Рова, кагий диъ бер а дусаш. Из ха иштта а хала яр—тӀема ха яр из. Ше хьегача къях пиштала бераш кхаба, хьалкхеде, лертӀа кхетам бала безар. Бакъда, Дахкильгова деналах йоханзар. ШиӀ низ и хӀа а кхоацар цо бераш доллача хӀамаех Ӏалашдара, йоакхо йора. Дика кхетам луш, къахьегам безаш. Даьхенна тешаме хургболаш, ленински парте идеяш чакхъяхара кийча хургболаш хьалкхебора Розас шиӀ къона дезал. ШиӀ деррига берашка дика дешийтад цо.

Дахкильговий воккхагӀа вола воӀ Тимур Грознерча кхоалагӀча больнице лор-терапевт ва. ХӀаьта эӀамагӀа вола воӀ Тухан Грознера мехкдаьтта институт 1960 шера йисте а яьккха, цига аспиранталла болх беш ва. ЙоккхагӀа йола йоӀ Тамара Алма-Ате медицински сестра йолаш болх беш я, эӀамагӀъяр 1963 шера НохчӀ-ГӀалгӀай педагогически институт йисте а яьккха, хӀанз педучилище хьехаш я.

Шоай наьнах доккхал ду къонгашеи мехкарашеи. Из де а доагӀа. Дика кхедаьд цо шиӀ бераш, вай замаи хила майоагӀара йола тӀехье — коммунизм хьалъераш кийчбаьб.

Цох доккхал ду цунна бола беш болча Грозненски бераш деча центральни цӀен лорий коллективо а, хӀана аьлча доккхал ца дезаш, ше кхо ца еш, эшшача оарцагӀйовлаш дика къахьег Дахкильгова Розас.

Ф. КОРОТКОВ,
Л. ПОНАМАРЕВА,
марксизма-ленинизма сийрдаярча университета журналистика факультета дешархой.

КНИЖКАШ ДИКАГӀА ДОВЗИЙТ

Тайп-тайпара дола дукха а дика а книжкаш да А. П. Чехова цӀерахча республикански библиотеке. Из литература дешараӀна дикагӀа дӀакхачийта а дӀадовзийта а гӀерт библиотека болхлой. Из де лерхӀаш литература тематически выставкаш, библиографически обзораш ю, керда даьхка книжкаш дӀадовзийт, шоашта дешa литература харжа новкъостал ду дешарашта.

Книжкаш дикагӀа дӀадовзийтара толашагӀа бола никъ ба оаха еш йола книжкай выставкаш.

Цхьан кӀирагӀа дена керда литература дешача зале гургдоача хьал а оттадийя, дешарашка дӀадовзийт. Укхаза да техникех, химех, юрта боахамах, искусствах дола а хӀаьта иштта художественни, общественно - политически а литература.

14-чох 21-чеи феврале шинх вай стиака йир библиотеко. Цу гӀулакха чӀоагӀа раьза бар дешараш. Выставкашка дар эзар гаргга книжка. 265 саг хилар царга хьожаш. 25 керда саг дӀаязвелар библиотеке, 244 саго цӀагӀа дешa книжкаш дихьар.

ХӀара кӀаьраска дийнахьа библиотека 13 сахьат даьлча дена 18 сахьат даллалца болх беш хул. Цу дийнахьа дешархошта гойт керда литература.

ЛУЖЕЦКАЯ,
воккхагӀа йола библиотекарь.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ:

ХЬАЛХАГӀА ЦӀИ, ТӀАККХА—ГАЗ!

ГАЗ ЙОАГАЮ ПИШК ЛЕЛАЯРА

БОКЪОНАШ

1. Газовой пишк лотаялехьа из чуйолча помещене фо кхетийта, пишка тӀара ерригa краиаш дӀакъайлайий хьажа веза, тӀаккха мара хьаелла мегаргъяц пишка хьалхашкара (счетчик йолча йоалла) кран.

2. Лотаяь цӀиелтоарг горелкана дӀатӀа а йихьа, цу горелка кран хьаелла, тӀаккха горелка ерригача Ӏургашка цӀи лотаяла еза.

3. Пишк йоагача хана кора форточка кьадийла хила деза.

4. Горелка лотаялехьа хьалха иӀ хьа а йийла, духовой шкафа чу 2—3 минута фо кхетийта. Цул тӀехьагӀа лотадаь каьхета эиг горелкана тӀа а дихье, духовой шкафа кран хьаелла.

5. Шера пхо йола пхьетӀаш лакха когаш долча конфорочни гӀоараш тӀа оттаю.

6. Газ лерттӀа йоагарг лерхӀ, нагахьа сиина ала сигал бесса а бетта ца луш а бале; нагахьа сиина ала кӀур беш, ӀажагӀа бале — горелкана дуккагӀа фо тӀадахийта; ала тедалуш хуле фо кӀезигагӀа ле.

Газ дӀакъайлача, пишка тӀарен газопроводен краиаш дӀакъовла.

7. Газовой пишнацара гӀулакх даьлча, горелкана хьалхашкара, (счетчика юхе йоалла) пишка хьалхашкара краиаш дӀакъовла.

8. Хьожаш саг а воацаш лотаяь газовой пишк йита, кхе тхьовса, газопроводах тӀӀейрт а техи докъале пишкагӀа беракъаш хьалъоака йиш яц, берашкеи газовой аппаратура ца йовзача кахагец газовой приобраш лотайита а кулгаш деттийта а йиш яц.

9. Газ арахьаьле (цӀи йоале, газ экхе) газопровода тӀара кран дӀакъовла, 0-4 номерах телефон а теха, Ӏалаьмате чехка аварийни служба еха еза, помещене фо кхетийта. лотаьвча цӀи ма йита. электроприбораш ма лелае.

Газовой оборудовании толха хилча газовой эксплуатационни конторе телефон тоха.

«Грозгазтрест».

Город Грозне, Притаина улицагӀа, № 5 йолча цӀагӀа, вахача гражданина Галич Владимир Дмитриевича суде деннад город Грозне, Революце Проспектах № 5 йолча цӀагӀа, 57-ча квартире яха, Галич Анастасия Никаноровна ца йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Грозерча Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Анисимовская улицагӀа, № 35 йолча цӀагӀа, яхача гражданка Ефимова Нина Александровнас суде деннад город Ярославле, Позеление яхача улицагӀа, № 4 йолча цӀагӀа, 4-ча квартире вахача Ефимов Георгий Афанасьевичатара ше хьалларах дола дош.

Дош дувцаргда Грозерча Ленински района халкъа суде.

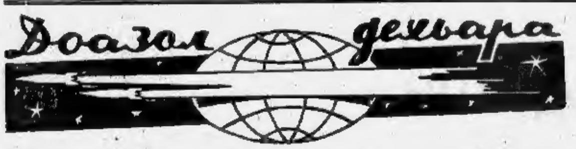

СОВЕТСКИ ПРАВИТЕЛЬСТВА ХЬАЛЛОАЦ ЦЕЙЛОНА МАШАРА ИНИЦИАТИВА

Цейлона обороне кхыча мехкашцарча гӀулакхийн министерства 23 январе СССР посольствага, хӀаьта иштта Цейлонерча кхыча дипломатически представительствашка а яхьийтай ядерни герз дӀахо доаржаделга юхасоцадара Цейлона правительства политика чакхйоакхаш а атомни йоаца зона хьаелга хьаллацар духьа а Цейлона правительства мукъа дургбац ядерни герз дачьаш е ядерни тӀом бе кийчдаьча тӀема-фордо кемашта Цейлона форда портащкеи территориальни хишкеи хьачуяха а тӀема самолеташта цейлонски аэродромашка Ӏойосса а, яхаш йола нота.

Советски правительства тӀадиллaрах Цейлонерча СССР посола Н. Я. Тараканова 22 февралe Цейлона премьер-министрга С. Бандаранайкага дӀаениай жоп луш йола нота. Нота тӀа белгалдоакх, машар чӀоагӀбара тӀадерзадаь Цейлона правительства хьегача къин а дунеи халкъашта юкъера кхохкам кӀаьлбара новкъостал де из кийча хилара а Советски правительства чӀоагӀа мах беш хилар.

Нота тӀа дӀахо йоах, Советски правительства могаю Цейлона правительства яь, Индийски океана бассейна машар лоаттабараи чӀоагӀбараи, хӀаьта долче, массане юкъара машар чӀоагӀбар а, новкъостал деш йола решени, Советски правительства сийдерга цу решене кхыча ядерни державаша а цу тайпара никъ лоацаргхиларга догдоахаш ше хилар дӀахойт цо.

(ТАСС).

ЕВРОПЕРА «ПОЛАРИСАЙ» КЕРДА БӀЫ

ЛОНДОН, 25 февраль. (ТАСС). Ротерча (Исланди) США тӀема-форда базе хьаккхьачай «Протей» яхача хина кӀалгӀолла лелача лодкашта йола хи тӀа гӀолла лела база, — яхаш хоам бу Рейтера агентства. Роте латтаргда «Поларис» яха ракеташ тӀайола хина кӀалгӀолла лела США итт лодка. Из шоллагӀа я Малхбузен Европе хина кӀалгӀолла лелача «Поларисаш» тӀайолча лодкашта мерхӀа американски тӀема-форда база.

Февральски коталон 16-гӀа шу

ПРАГА. (ТАСС). 1948 шера 25 феврале ахархошцеи интеллигенцеци цхьоагӀо а йолаш Чехословаке Коммунистически парте кулгалца хӀалакйир чурчен дунеи халкъашта юкъерчен реакце кийчъяь контрреволюционни путч. Февральски коталоно сецца хоадам бир Чехословаке социализм хьалъяра новкъа гӀолла, Советски Союзацарча чӀоагӀача доттагӀлен новкъа гӀолла гӀоргхилара.

ДӀадаха 16 шу — да я экономикеи культуреи хьалъяра масседоакъошка мамогта социализм чӀоагӀлуш хьаена ха. Промышленни производства боарам мехка лакхбеннаб 1948 шерарчул 4,3-зза, хӀаьта Словаке — 6,2-зза. Машиностроене хьаю хӀамаш арахецилга 8-зза лакхденнад, электроэнерги йоаккх 4-зза совгӀа дукхагӀа.

Социалистически производственни отношенеш бокъонца чӀоагӀ а ейна дӀаэттай промышленноста санна юрта боахаме а. Массе тайпарча дукххача къахьегамхой хьал-тоpo дӀахо лаккъяра йола лард хилар мехка социализм котъьларах, халкъа боахам дегӀабарах.

Февральски коталон укх шерара цӀей чехословацки халкъо белгалдоакх тоаенна социалистически общество хьалъяреи халкъа боахама деш дола кулгал эргадаьккха тоадареи программа оттаячча Чехословаке Компарте XII-ча съезда решенеш кхоачашъяра низаш оардагӀдахарца. Традиционни цӀейна хетаяь хиннача шоай собранешка, кхетачешка болхлоша, ахархоша, интеллигенце хьалда декхараш уттаду халкъа боахам дӀахо айбара а къахьегамхой хьал-тоpo лаккъяра а.

ВЕЖАРАШХА ДОЛА НОВКЪОСТАЛ

МОГАДИШО, 24 февраль. (ТАСС). Могадишски порте якорь тессай 4.500 тонн цементах, промышленни оборудованех, юртбоахама техниках детта долча «Иван Сеченов» яхача советски кемо. Советски Союза новкъосталца Сомале хьалъеш латтача объекташта хьожабаь ба из мухь.

АЛЖИРА ПРЕЗИДЕНТА ЗАЯВЛЕНИ

КОНАКРИ, 25 февраль. (ТАСС). Ерригa Африка мукъа яле яаш я империализмахи расизмахи, аьлар селхан официальни вижитаца Гвинейски Республике волча Алжирски Халкъа Демократически Республика президента Ахмед Бен Белла.

Кисидугу яхача городе хиннача митинге ше къамаьл деш, Ахмед Бен Белла аьлар, хӀанз 10.000 салте ва Алжире Анголеи Португальски Гвинеи яха португальски колонеш мукъайоахалургйолаш а цу гӀулакха новкъостал де кийча волаш а.

Алжира президента Ахмед Бен Беллая Гвинейски Республика президента Секу Туреси Эфиопеген Сомалеген телеграммаш яхьийтай. африкански цхьоагӀон уйла дагаяь а лоаттаеш сомалийско-эфиопски довзоина йистера дов машара наькъаца къоастадара цу мехкий кулгалхой тӀа а хьехаш.

ГАБОНА ПРАВИТЕЛЬСТВО ДӀАХЕЦАР

ПАРИЖ, 25 февраль. (ТАСС). ШиӀ правительство дӀахецаш хилар хьакхайкадьд Габонски правительства президента Леон Мба, аьнна Либревилера хоам бир селхан Франс Пресс яхача агентства корреспондента. ХьалхагӀа 1 марте де лаьрхӀа хинна парламентски хоржамаш укх шера 12 апрелага кхаччалца тӀехьадаьхад.

Леон Мба соцам баьб, йоах АФП хоамо тӀа, «18-ча феврале Габоне хиннача событеща» дувзаденна правительство дӀахецара хьаьгъехьа.

Хоош мадарра, Габона герзашцарча низаша Леон Мба республика президенталлара дӀа а воаккхаш 18 феврале паччахьаллкхен переворот яьй. Цхьабакъда, шоллагӀча дийнахьа Браззавилера а Дакарера а Габоне кхаьчар французски бӀухаш. Французски герза низаца Леон Мба президенталла юхаоттавир.

ДЕНАЛЕРА РЕШЕНИ

КАРАКАС, 25 февраль. (ТАСС). Дерригача дунен тӀа машар оттабар духьа, империализмана духьала, колониализм дӀаяккхар духьа, Советски Союзацара дипломатически торгови гӀулакхаш юхаоттадар духьа къовсам лоаттабар—иштта я селхан чакхъяьннача парте конференце тӀаийца Венесуэла къаман-революционни парте де лерхӀарий программа.

Цхьа кӀезига ха хьалхагӀа «Демократически действи» яхача доал деча партецара хьакъаьстай къаман-революционни партин хьалхагӀа «Оппозицера демократически действи» оалар цунах.

ВИЛЬСОН КЪОВСА ГӀЕРТ

ЛОНДОН, 22 февраль. (ТАСС). Хилтон (Ланкашир) яхача шиӀ хоржамий округе хархархой собране ше къамаьл деш лейбористски парте лидера Г. Вильсона консерваторашка дӀахьийра Англе сов чехка парламентски хоржамаш деда.

Премьер-министр Дуглас-Хьюм бехке вир Г. Вильсона «даим иловзал лелаеш из хиларах». Хоржамаш даим тӀехьа а доалаш, «бехктохкама кӀалхарвуал» из, аьлар Г. Вильсона, мехка хьашта лаккагӀа консервативни парте хьаштӀаш уттаду правительства.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовиккий улица, 14. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01, бехктохкама секретара — 2-45-46, партийни вахара, промышленность, юртбоахама, кхычайоне отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 14. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-46-46, отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи Революце проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» проспект Революции.

СФ05045. Заказ № 1160.